

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialue- ja maakuntajakolakia. Laki jaettaisiin kahdeksi laiksi, hyvinvointialuejakolaiksi ja maakuntajakolaiksi. Hyvinvointialuejakolaissa ei enää säädettäisi maakuntajaosta eikä maakuntajaon muuttumisesta hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. Lakiin lisättäisiin säännökset hyvinvointialueen jakamista koskevasta taloudellisesta selvityksestä. Lakiin tehtäisiin myös eräitä muita muutoksia. Uudessa maakuntajakolaissa säädettäisiin maakuntajaon perusteista ja sen muuttamisen edellytyksistä, vireillepanosta ja valmistelusta. Hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa, niiden perusteita tai hyvinvointialueen muuttamisen edellytyksiä ei esitettäisi muutettavaksi. Hyvinvointialueesta annettuun lakiin sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annettuun lakiin tehtäisiin esityksestä johtuvat teknisluonteiset tarkistukset.

Lisäksi hyvinvointialueesta annetun lain valtuustoryhmän toiminnan tukemista ja luottamushenkilöiden palkkioita ja korvauksia koskeviin säännöksiin ehdotetaan täsmennyksiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Hyvinvointialueesta annetun lain valtuustoryhmän toiminnan tukemista ja luottamushenkilöiden palkkioita ja korvauksia koskevat säännökset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Maakuntajako ja hyvinvointialuejako	5
2.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot	8
2.3 Nykytilan arviointi	11
2.3.1 Maakuntajako ja hyvinvointialuejako	11
2.3.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot	12
3 Tavoitteet	12
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
4.1 Keskeiset ehdotukset	13
4.2 Pääasialliset vaikutukset	14
4.2.1 Hyvinvointialuejako ja maakuntajako	14
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	14
4.2.2.1 Hyvinvointialuejako ja maakuntajako	14
4.2.2.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot	15
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	15
4.2.3.1 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot	15
4.2.3.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen	15
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	17
6 Lausuntopalaute	17
7 Säännöskohtaiset perustelut	21
7.1 Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki	21
7.2 Maakuntajakolaki	24
7.3 Laki hyvinvointialueesta	26
7.4 Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta	27
8 Voimaantulo	27
9 Suhde talousarvioesitykseen	27
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	28
LAKIEHDOTUS	31
Laki hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta	31
Maakuntajakolaki	34
Laki hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta	37
Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta	38
LIITE	40
RINNAKKAISTEKSTIT	40
Laki hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta	40
Laki hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta	47

Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta	49
--	----

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Hyvinvointialueet julkisoikeudellisina yhteisöinä perustettiin 1.7.2021, ja niille siirtyi järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista sekä pelastustoimesta vuoden 2023 alusta. Hyvinvointialueiden perustamiseen liittyen säädettiin myös niiden muuttamista koskeva hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki (614/2021). Lailla kumottiin tuolloin voimassa ollut maakuntajakolaki (1159/1997). Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain mukaan Suomi jakaantuu maakuntiin sekä hyvinvointialueisiin. Hyvinvointialueen muuttaminen muuttaa maakuntajakoa hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden muutosta vastaavasti. Maakuntajako on aluejakoja koskeva perusjako, johon pohjautuvat siten kuin niistä erikseen tarkemmin säädetään usean valtion viranomaisen ja oikeuslaitoksen toimialueet sekä eduskuntavaalien vaalipiirit. Maakuntajakoon pohjautuvat myös maakunnan liittojen toimialueet sekä alueiden käytön ja aluekehityksen suunnittelutehtävät. Perustuslain 122 §:ssä säädetään hallinnollisista jaotuksista. Hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Kuntajaon perusteista säädetään lailla.

Hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto siten kuin siitä säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021, jäljempänä myös hyvinvointialuelaki). Hyvinvointialuelakia sovelletaan hyvinvointialueen hallinnon ja talouden järjestämiseen sekä hyvinvointialueen toimintaan. Laissa on säännökset muun muassa luottamushenkilöiden taloudellisista etuuksista, palkkioista ja korvauksista. Esityksellä selkeytettäisiin hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä sekä hyvinvointialueen luottamushenkilöiden päätöksenteon tukemista sekä kokouspalkkioita koskevaa sääntelyä. Esityksellä toteutettaisiin hallituksen päätös, jonka mukaan päätöksenteon tehokkuutta hyvinvointialueilla lisätään rajoittamalla pysyvästi valtion rahoituksen käyttöä 5 miljoonalla eurolla ryhmärahojen ja kokouspalkkioiden kustannuksiin.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 16.6.-28.8.2025.

Lausuntoa pyydettiin ministeriöiltä, kunnilta, maakunnan liitoilta, hyvinvointialueilta, HUS-yhtymältä, korkeimmalta hallinto-oikeudelta, korkeimmalta oikeudelta, aluehallintovirastoilta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta, poliisihallitukselta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, Valtiontalouden tarkastusvirastolta, Suomen Kuntaliitto ry:ltä ja Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:ltä. Lausuntopyyntö julkaistiin lausuntopalvelu.fi:ssä, ja myös muilla tahoilla oli mahdollisuus antaa lausunto esitysluonnoksesta.

Valtiovarainministeriö sai yhteensä 50 lausuntoa.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://vm.fi/hankkeet/tunnuksella/VM049:00/2025>.

Esitys on käsitelty kuntatalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa 3.9.2025 sekä hyvinvointialueneuvottelukunnassa 15.8.2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Maakuntajako ja hyvinvointialuejako

Maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon muutoksista säädetään hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa. Lain 1 §:n sääntelyllä on liitetty maakunnan ja hyvinvointialueen alueet toisiinsa, poikkeuksen muodostaa Uusimaa, jossa maakunnassa voi olla useampi hyvinvointialue. Voimassa olevista aluejaosta säädetään sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulosta (616/2021, jäljempänä myös voimaantulolaki) annetun lain 6 ja 7 §:ssä.

Aluejaon muuttamisesta on säädetty hyvinvointi- ja maakuntajakolaissa siten, että laissa on säännökset hyvinvointialueen muuttamisesta. Lisäksi säädetään, että hyvinvointialueen muuttaminen muuttaa maakuntajakoa hyvinvointialueen muutosta vastaavalla tavalla. Lain 2 luvussa on säädökset hyvinvointialuejaon muuttamisesta ja muuttamisen edellytyksistä. Muuttamisen edellytykset liittyvät hyvinvointialueiden toiminnallisiin ja taloudellisiin edellytyksiin vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä hyvinvointialueiden asukkaiden palveluihin ja elinolosuhteisiin. Maakuntajakoon liittyviä perusteita ja erillisiä edellytyksiä maakuntajaon muuttamiselle ei ole säädetty. Käytännössä voimassa oleva sääntely sitoo maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon toisiinsa.

Voimaantulolailla kumotun maakuntajakolain 1 §:n mukaan alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten maa jaetaan maakuntiin. Pykälässä säädettiin lisäksi, että maakunnaksi määrätään alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Pykälän säännöskohtaisten perustelujen mukaan maakunnan tulisi muodostaa tältä pohjalta mahdollisimman yhtenäinen alue, jonka väestöllä on yhteinen kulttuuri ja intressiympäristö. Maakunnan alueen määrittämisessä käytettävät keskeiset kriteerit olisivat asiantuntijajärjestöt, palveluyhteydet, työssäkäyntiliikenne, kuntien yhteistoiminta, laaja-alueisiin kuntayhtymiin kuuluminen, elinkeinoelämän yhteydet, yhdistystoiminta-alueet sekä kulttuuri- ja historialliset perinteet (HE 167/1997). Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto päätti maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet asianomaisia maakuntien liittoja ja kuntia kuultuaan. Ennen esittelyä valtioneuvostolle asiasta oli pyydetty alueiden käytön suunnittelusta vastaavan ministeriön lausunto. Pykälän 3 momentissa säädettiin, että valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua maakuntajakoon niin, että toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta. Valtioneuvosto antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä valtion aluehallintoviranomaisten toimialueiden yhtenäistämistä.

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain 3 §:ssä säädetään maakuntajaon vaikutuksista valtion hallintoon. Valtion viranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta taikka, jos toimialue on pienempi kuin maakunta niin, että viranomaisen toimialue on kokonaisuudessaan yhden maakunnan alueella. Maakuntajaon merkitys valtionhallinnon aluejakojen perustana on keskeinen. Perustuslain (731/1999) 122 § mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Tätä perustuslain säännöstä toteutetaan käytännössä maakuntajaon kautta ja sen merkityksellä valtion viranomaisten toimialueiden muodostamisessa.

Edellä tarkoitettuja valtion viranomaisia ovat poliisilaitokset, aluehallintovirastot sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Muita julkishallinnon tai julkisoikeudellisia toimijoita, joiden toiminta on organisoitu maantieteellisesti maakuntajaon perusteella ovat

muun muassa puolustusvoimien aluetoimistot, Metsäkeskuksen maakunnalliset metsäneuvostot sekä Kansaneläkelaitoksen asiakaspalveluyksiköt. Käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomiopiirit noudattava maakuntajakoa lukuun ottamatta Pyhtään kunnan aluetta. Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit perustuvat maakuntajakoon.

Poliisilaitosten toimialueista säädetään valtioneuvoston asetuksella poliisilaitosten toimialueista (365/2022). Uudellamaalla alue on maakuntaa pienempi ja näissä alueesta säädetään kuntaluettelona ja muualla Suomessa alueet määritellään maakuntina. Maakuntajaon muutos vaikuttaa maakuntina määriteltyihin aluejakoihin suoraan ilman eri päätöksentekoa.

Aluehallintovirastojen toimialueista säädetään valtioneuvoston asetuksella aluehallintovirastoista (906/2009). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimialueista säädetään valtioneuvoston asetuksella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (910/2009). Toimialueet määritellään maakuntina ja maakuntajaon muutokset vaikuttavat suoraan aluejakoon ilman eri päätöksentekoa. Vuoden 2026 alusta voimaan tulevassa valtion aluehallinnon uudistuksessa perustetaan valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto. Lisäksi perustetaan kymmenen alueellista elinvoimakeskusta, joiden toimialueet määräytyisivät maakuntajaon perusteella.

Hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella hallinto-oikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä (865/2016). Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit määräytyvät maakuntien aluejaon mukaisesti siten, että yhteen tuomiopiiriin voi kuulua yksi tai useampia maakuntia. Eräiden asiaryhmien oikeuskäsittely on kuitenkin keskitetty vain yhteen tai muutamaan hallinto-oikeuteen. Koska tuomiopiirit määritellään maakuntina, maakuntajaon muutokset vaikuttavat suoraan tuomiopiireihin.

Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella käräjäoikeuksien tuomiopiireistä (1021/2017). Uudenmaan maakunnan alueen käräjäoikeuden määritellään kuntaluettelona ja muualla maassa maakuntina. Suurimmassa osassa maata maakuntajaon muutokset vaikuttavat suoraan aluejakoon ilman eri päätöksentekoa. Hovioikeuksien tuomiopiirit muodostuvat usean käräjäoikeudentuomiopiireistä (Valtioneuvoston asetus hovioikeuksien sijaintipaikoista ja tuomiopiireistä 864/2016).

Vaalilain (714/1998) 5 §:ssä säädetään vaalipiireistä eduskuntavaaleissa. Eduskuntavaaleja varten maa on jaettu maakuntajaon pohjalta säännöksen mukaisiin vaalipiireihin. Käytännössä myös eduskuntavaalien vaalipiirit muodostuvat maakuntajaon pohjalta.

Maakuntajako vaikuttaa maakunnan liittojen ja kuntien tehtäviin, koska maakuntajako toimii maakunnan liittojen toimialuejakona, jolla maakunnan liitot hoitavat alueen suunnittelua ja aluekehitystä.

Alueidenkäyttölaissa (132/1999) säädetään maakunnan liiton tehtävänä olevan maakunnan suunnittelu sekä merialuesuunnittelu. Maakunnan suunnitteluun kuuluvat mainitun lain 25 §:n mukaan maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma. Alueellisesta kehittämisohjelmasta säädetään erikseen. Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen. Lain 26 §:n

mukaan maakuntakaavan laatimisesta ja muusta maakunnan suunnittelusta huolehtii kuntayhtymä (maakunnan liitto), jossa alueen kuntien on oltava jäseninä. Maakuntajaosta säädetään erikseen. Kesällä 2025 on ollut lausuntokierroksella luonnos hallituksen esitykseksi uudeksi alueidenkäyttölainsäädännöksi.

Alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetussa laissa (756/2021) säädetään kansallisen aluepolitiikan ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta ja yhteensovittamisesta. Laissa tarkoitetaan alueella hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa (614/2021) tarkoitettujen maakuntien alueita lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. Laissa säädetään alueiden kehittämisestä ja kehittämisen tavoitteista. Lain 7 §:n mukaan jokaisessa hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa tarkoitettu maakunnassa on oltava maakunnan liitto. Alueen kuntien on oltava alueensa maakunnan liiton jäseniä. Maakunnan liitto on kuntalain (410/2015) 55 §:ssä tarkoitettu kuntayhtymä. Mainitun pykälän 1 momentissa säädetystä poiketen maakunnan liiton nimessä ei tarvitse mainita sanaa kuntayhtymä. Maakunnan liiton ylimmän päättävän toimielimen jäsenten tulee olla jäsenkuntien valtuutettuja. Edustettuina olevien ryhmien ääniosuuksien tulee mainittuun toimielimeen valittaessa vastata jäsenkuntien valtuustoissa edustettuina olevien eri ryhmien kuntavaaleissa saamaa ääniosuutta maakunnan alueella vaalilaissa (714/1998) säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Jokaisella jäsenkunnalla tulee olla vähintään yksi edustaja mainitussa toimielimessä. Maakunnan liiton muiden toimielinten kokoonpanosta säädetään kuntalain 58 §:n 3 momentissa.

Hyvinvointialueet perustettiin maakuntajaon pohjalta. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaansaattamisesta annetun lain 7 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden nimet ja alueet, siten että hyvinvointialue muodostuu asianomaisen maakunnan kunnista. Sen lisäksi pykälässä säädetään Uudenmaan maakunnan osalta Uudenmaan neljästä hyvinvointialueesta.

Maakuntajako on toiminut valtion aluejakojen pohjana, johon muita aluejakoja on yhdistetty 1990-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Se on ollut suhteellisen pysyvä aluejako, koska sen muutoskriteerit olivat aikaisemmassa maakuntajakolaissa (1159/1997) hitaasti muuttuvia ja eivät liittyneet suoraan minkään organisaation ominaisuuksiin tai toimintaedellytyksiin. Maakunnan alueen määrittämisessä käytetyt keskeiset kriteerit olivat asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäyntiliikenne, kuntien yhteistoiminta, laaja-alueisiin kuntayhtymiin kuuluminen, elinkeinoelämän yhteydet, yhdistystoiminta-alueet sekä kulttuuri- ja historialliset perinteet. Näiden tekijöiden katsottiin kuvaavan toiminnallisesti, taloudellisesti ja alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaista kokonaisuutta.

Maakuntajaon muutoksia on tehty melko harvoin ja jako on ollut vakiintunut peruste valtion virastojen aluejaoille ja muille aluejaoille. Suurin yksittäinen muutos maakuntajaossa oli Itä-Uudenmaan maakunnan liittäminen Uudenmaan maakuntaan 1.1.2011. Muutoin muutokset ovat olleet yksittäisten kuntien siirtämisistä maakunnasta toiseen. Useampia yksittäisten kunnan siirtämisistä maakunnasta toiseen tuli voimaan 1.1.2021, jolloin Heinävesi, Joroinen, Iitti, Kuhmoinen ja Isokyrö siirrettiin maakunnasta toiseen. Lisäksi maakuntarajat ovat muuttuneet kuntaliitosten kautta. Voimassa olevaa hyvinvointialue- ja maakuntajakolakia ei ole sovellettu kertaakaan aluejaon muuttamiseksi.

Maakuntajaolla on merkitystä myös tilastoluokituksiin. Maakuntaluokitus on kansallisiin tarpeisiin laadittu luokitus. Suomessa alueluokitukset ja tukialueet ovat perustuneet muiden kriteerien lisäksi osin maakuntajakoon. NUTS on Euroopan tilastovirasto Eurostatin alueluokitus. Se määrittää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 1059/2003. Asetuksen mukaan luokitusta tarkistetaan enintään kerran kolmessa vuodessa. Viimeisintä,

vuonna 2022 annettua asetusta (Komission asetus 2023/674) sovelletaan Eurostatille toimitettavissa tilastoissa 1.1.2024 alkaen. Suomen alueista voidaan Euroopan unionin alueluokitusjärjestelmässä muodostaa kolme NUTS-tasoa, kuten kaikkien muidenkin EU-maiden alueista. NUTS alueiden määrittelyssä tulee asetuksen mukaan suosia hallinnollisia alueita ja muuten maantieteellisesti määriteltyjä alueita. Valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetussa laissa tarkoitetuista tukialueista vuosina 2022–2027 määrittää Suomen I ja II -tukialueet. Asetus (467/2022) tuli voimaan 22.6.2022.

2.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot

Hyvinvointialuelain 27 §:ssä säädetään valtuustoryhmästä ja sen toiminnan tukemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan valtuustotyöskentelyä varten valtuutetut voivat muodostaa valtuustoryhmiä. Valtuustoryhmän voi muodostaa yksikin valtuutettu. Pykälän 2 momentin mukaan valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tukea myönnettäessä on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tuen määrä valtuustoryhmittäin on ilmoitettava hyvinvointialueen tilinpäätöksessä.

Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että pykälä vastaa kuntalain sääntelyä valtuustoryhmistä ja niiden toiminnan tukemisesta. Myös aluevaltuustossa valtuutettujen organisoituminen valtuustoryhmiin on perusteltua asioiden valmistelun ja päätöksenteon kannalta. Valtuustoryhmä ei ole hyvinvointialueen toimielin eikä sille siten voida antaa hallintosäännöllä tai lailla omaa toimivaltaa tai tehtäviä. Sen toiminta ja työskentely eivät myöskään ole hallintomenettelyä, johon esteellisyysääntely ulottuisi. Tarkemmat säännökset valtuustoryhmistä annetaan hallintosäännössä (HE 241/2020 vp.).

Hyvinvointialuelain 95 §:n mukaan hallintosäännössä annetaan tarpeelliset määräykset valtuutettujen valtuustotyöskentelyä varten muodostamista valtuustoryhmistä. Valtuustoryhmän sisäisestä työskentelystä ja päätöksenteosta ei ole laissa säännöksiä. Valtuustoryhmä toimii käytännössä sisäisten hyväksyntiensä menettelysääntöjen mukaan.

Kuntalakiin lisättiin vuonna 2006 valtuustoryhmien tukemista koskeva sääntely. Sääntelyyn johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 8/2006) todettiin, että valtuustoryhmien toiminta on kunnissa tärkeää. Lisäksi todettiin, että oikeuskäytännön perusteella kunnallinen puoluetuki on kielletty. Kunnat olivat kuitenkin voineet antaa valtuustoryhmien käyttöön esimerkiksi tiloja ja tietoyhteyksiä. Oikeuskäytännön perusteella todettiin kuitenkin olleen epäselvää, millä muilla tavoilla kunta voi tukea valtuustoryhmien toimintaa. Pykälän säännöskohtaisten perustelujen mukaan kunta voi tukea valtuustoryhmien toimintaa. Tukea voitaisiin sekä valtuustoryhmän sisäisen toiminnan järjestämistä ja kehittämistä että sellaista toimintaa, joka suuntautuu kunnan asukkaisiin. Sisäistä toimintaa voitaisiin tukea esimerkiksi antamalla ryhmän käyttöön kunnan tiloja, sihteeriapua, tietoyhteyksiä ja laitteita sekä avustamalla luottamushenkilöiden koulutusta tai tilaisuuksien järjestämistä. Kunta voisi avustaa vastaavaa toimintaa, jos valtuustoryhmä haluaisi järjestää toiminnan itse. Tukea voitaisiin myöntää esimerkiksi kokouspaikan vuokraan. Kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistävillä toimenpiteillä tarkoitettaisiin esimerkiksi keskustelutilaisuuksia sekä tiedottamistoimintaa. Tukea ei voitaisi myöntää yksittäisen luottamushenkilön vaalitulaisuuksiin, mutta avustus voitaisiin myöntää ryhmän ennen vaaleja järjestämään keskustelutilaisuuteen.

Tukea ei voitaisi myöntää vuosittaisena kokonaissummana, vaan tuki voitaisiin myöntää vain erikseen yksilöityjen kustannuksien kattamiseen. Valtuustoryhmä ei siten voisi itse päättää,

miten se käyttää sille maksettavan tuen, vaan päätösvalta kuuluisi kunnalle. Kysymys ei ole siten kunnallisesta puoluetuesta. Tukea voidaan myöntää niin puolueiden kuin puolueiden ulkopuolisten muodostamille valtuustoryhmille. Koska yksikin henkilö voi muodostaa valtuustoryhmän, tuki voidaan myöntää myös yhden valtuutetun muodostamalle valtuustoryhmälle. Yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti kunnan olisi myönnettävä tuki yhtäläisin perustein kaikille valtuustoryhmille. Tuen myöntäminen ei välttämättä edellyttäisi, että tuki jaettaisiin valtuutettujen lukumäärän mukaisesti tai että kaikkia ryhmiä tulisi tukea saman määräisenä. Tukea myönnettäessä voidaan ottaa huomioon ryhmän toiminta ja tilaisuuksien luonne. Voimassa olevaa sääntelyä täydennettiin vuonna 2014 siten, että valtuustoryhmille osoitetun tuen määrä oli ilmoitettava kunnan tilinpäätöksessä valtuustoryhmittäin (HE 268/2014 vp.).

Kuntia koskevassa oikeuskirjallisuudessa on käsitelty hyvinvointialuelain 27 §:ää vastaavaa kuntalain (410/2015) 19 §:n sääntelyä (Harjula-Prättälä, Kuntalaki- taustaa ja tulkinnat). Oikeuskirjallisuuden mukaan mahdollisuudet valtuustoryhmien toiminnan tukemiseen ovat olleet rajalliset ennen kaikkea oikeuskäytännön tiukan suhtautumisen vuoksi. Tukemista oli pidetty pitkään kunnan toimialaan kuulumattomana puolue toiminnan tukemisenä. Oikeuskäytännössä on esimerkiksi katsottu, etteivät kunnat ole voineet tukea valtuustoryhmien toimintaa antamalla määrärahoja niiden sihteerin palkkaamiseen (KHO 1975 II 16) eikä valtuustoryhmien kokouspalkkioihin tai koulutukseen (KHO 1980 I 310). Oikeuskirjallisuuden mukaan tilojen ja tietotekniikan antaminen valtuustoryhmien käyttöön oli katsottu kuuluvan kunnan toimialaan. Oikeuskirjallisuuden mukaan nimenomaisella säännöksellä, joka oli jo vuoden 1995 kuntalaissa, pyritään selventämään tukemisen pelisääntöjä. Säännöksen mukaan kunta voi tukea valtuustoryhmien toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tukea voidaan antaa sekä valtuustoryhmän sisäisen toiminnan järjestämiseen ja kehittämiseen että sellaiseen toimintaan, joka suuntautuu kunnan asukkaisiin. Myös rahallista tukea valtuustoryhmille on myönnettävä erikseen yksilöityjen kustannusten kattamiseen. Tämä voi tarkoittaa sitä, ettei tukea voida myöntää vuosittaisena kokonaissummana. Koska tuen tarkoitus on yksilöitävä, valtuustoryhmä ei itse voi päättää, miten se käyttää tuen, vaan päätösvalta kuuluu kunnalle. Sääntelytavassa olennaista on, että tuolla tavoin myönnettyssä tuessa ei ole kysymys kunnallisesta puoluetuesta, johon oikeuskäytäntö on suhtautunut kielteisesti. Koska kysymys on yksilöidystä käyttötarkoituksesta, järjestelmään kuuluu myös tuen käytön valvonta eli tilitysvelvollisuus (Harjula-Prättälä, s. 260 - 261).

Valtioneuvoston asetuksen hyvinvointialueen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (729/2021) mukaan tilinpäätöksen liitetiedoissa tulee olla valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet valtuustoryhmittäin eriteltyinä. Hyvinvointialueiden vuoden 2024 tilinpäätöstietojen perustella tuen määrä on ollut 4,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 5,7 miljoonaa euroa. Tiedot raportoidaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Sitran vuonna 2025 julkaistun selvityksen mukaan nämä kustannukset vaihtelivat merkittävästi hyvinvointialueiden välillä ollen 1-35 % niin kutsutusta demokratiabudjetista. Tutkimuksen mukaan valtaosalla hyvinvointialueista suurimman osuuden demokratiabudjetista muodostivat luottamushenkilöiden kokouspalkkiot. Kaikki alueet huomioiden kokouspalkkioiden osuus oli keskimäärin 33 % kaikista kyseisistä kustannuksista. Niin kutsuttu ryhmäraha ja luottamushenkilöiden vuosipalkkiot muodostivat kumpikin keskimäärin noin viidenneksen asianomaisista kustannuksista. Tutkimuksen mukaan monessa tutkimuksessa suoritettussa haastattelussa pohdittiin, onko ryhmärahalla todellista vaikutusta aluedemokratian edistämiseen. Lisäksi todettiin, että ryhmärahan käyttöä ei juurikaan valvota, ja puolueet hyödyntävät sitä hyvin erilaisiin tarkoituksiin. Tutkimuksen mukaan demokratian kustannukset

ovat vain pieni osa hyvinvointialueiden kokonaiskuluista. (Mitä demokratia maksaa hyvinvointialueilla, Sitran selvityksiä 245).

Valtuustoryhmää ja sen toiminnan tukemista koskevan sääntelyn on katsottu olevan tarpeen hyvinvointialueiden poliittisen johtamisen kannalta sekä luottamushenkilöiden päätöksenteon tukemisen mahdollistamiseksi ja tuen läpinäkyväksi tekemisen vuoksi. Sääntelyä on kuitenkin tarpeen selkiyttää tuen käyttötarkoituksen yksilöimisen osalta sekä raportoinnin osalta. Valtuustoryhmien toiminnan käytännön edellytyksiä on tarkoituksenmukaista tukea, mutta tuen käytön tulee olla hyvinvointialueen päätösten mukaista ja paremmin läpinäkyvää. Hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistetään erityisesti muun hyvinvointialuelain sääntelyn nojalla.

Hyvinvointialuelain 5 luvussa säädetään hyvinvointialueen asukkaiden osallistumisoikeudesta. Luku sisältää säännökset äänioikeudesta aluevaaleissa ja äänestys-oikeudesta hyvinvointialueen kansanäänestyksessä (28 §), osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista (29 §), aloiteoikeudesta (30 §), hyvinvointialueen kansanäänestyksestä (31 §), hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimistä (32 §), kansalliskielilautakunnasta ja saamen kielen lautakunnasta (33 §) sekä viestinnästä (34 §).

Hyvinvointialuelain 29 §:n mukaan hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Pykälän esimerkkiluettelon mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä asukasraateja,
- 2) selvittämällä asukkaiden ja hyvinvointialueella säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa,
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia hyvinvointialueen toimielimiin,
- 4) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa,
- 5) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua hyvinvointialueen talouden suunnitteluun,
- 6) tukemalla asukkaiden sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

Hyvinvointialuestrategiassa tulee hyvinvointialuelain 41 §:n mukaan ottaa huomioon muun muassa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Hyvinvointialuelain 87 §:ssä säädetään palkkioista ja korvauksista. Luottamushenkilölle maksetaan 1) kokouspalkkiota, 2) korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita luottamustoimen vuoksi aiheutuu sijaisen palkkaamisesta, lastenhoidon järjestämisestä tai muusta vastaavasta syystä ja 3) matkakustannusten korvausta ja päivärahaa. Luottamushenkilölle voidaan myös maksaa palkkiota määräajalta sekä muita erillispalkkioita. Hyvinvointialue voi luottamushenkilöltä saadun valtuutuksen perusteella periä tälle maksetusta palkkiosta tuloverolain (1535/1992) 31 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun luottamushenkilömaksun, jonka hyvinvointialue tilittää puolueelle tai puolueyhdistykselle. Perittyjen luottamushenkilömaksujen määrä on ilmoitettava hyvinvointialueen tilinpäätöksessä.

Säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 241/2020 vp.) todetaan aluevaltuuston tehtäviin kuuluvan päättäminen luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista. Luottamushenkilöllä on oikeus saada luottamustoimen hoitamisesta palkkiota sekä korvausta aiheutuneista kustannuksista. Korvausten ei tarvitsisi olla täysimääräisiä. Palkkioiden osalta todetaan, että luottamushenkilölle olisi maksettava kokouspalkkiota hyvinvointialueen toimielinten kokouksiin osallistumisesta. Luottamushenkilö olisi oikeutettu kokouspalkkioon myös, mikäli toimielimen päätöksenteko tapahtuu lain 104 §:n mukaisessa sähköisessä kokouksessa tai lain 105 §:n mukaisessa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä. Eri toimielinten kokouspalkkiot voisivat olla erisuuruisia ja puheenjohtajalle voitaisiin maksaa suurempi kokouspalkkio kuin muille toimielimen jäsenille.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan ansionmenetyksenä korvattaisiin vain todellinen luottamustoimen vuoksi menetetty ansio. Ansionmenetyksen korvausta ei siten voitaisi maksaa, jos luottamustointa olisi hoidettu vuosiloman tai vapaapäivän aikana. Ansionmenetykskorvaukseen oikeutettuja olisivat lähtökohtaisesti kaikki hyvinvointialueen luottamushenkilöt riippumatta siitä, toimisivatko he yksityissektorilla palkansaajina tai esimerkiksi yksityisyrityksinä tai julkisen sektorin palveluksessa. Matkakorvausten olisi perustuttava aiheutuneisiin kustannuksiin.

Perustelujen mukaan pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä palkkioista, joita voitaisiin maksaa hyvinvointialueen harkinnan mukaan. Luottamushenkilölle voitaisiin maksaa palkkiota määräajalta, kuten esimerkiksi toimielimen puheenjohtajalle tavanomaisten kokouspalkkioiden lisäksi maksettavat vuosipalkkiot tai kuukausipalkkiot. Luottamushenkilölle voitaisiin myös maksaa erillispalkkioita, joilla tarkoitetaan palkkioita luottamushenkilölle määräytyistä erityistehtävistä, esimerkiksi neuvottelusta tai muusta tilaisuudesta, jossa luottamushenkilö edustaa hyvinvointialuetta.

Luottamushenkilöiden palkkioista ei raportoida erikseen hyvinvointialuelain 120 §:ssä säädettyssä raportoinnissa. Edellä mainitun Sitran selvityksen taustatietojen perusteella voidaan arvioida luottamushenkilöiden palkkioiden ja kustannusten korvausten olevan yhteensä noin 16 miljoonaa euroa vuonna 2023.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Maakuntajako ja hyvinvointialuejako

Hyvinvointialuejaolla ja maakuntajaolla on erilaiset merkitykset ja tavoitteet. Hyvinvointialuejako määrittää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestämisen alueellisesti. Samalla jako vaikuttaa myös näiden rahoitukseen, koska rahoituksen kohdentamisen kriteerit määräytyvät näiden alueiden ja niiden väestön ominaisuuksien mukaan. Väestönkehitys, järjestämistavat, olosuhteet, resurssit ja teknologia voivat vaikuttaa siihen, millainen hyvinvointialueiden optimaalinen aluejako kulloinkin on ja aiheuttaa tarvetta aluejakomuutoksille hyvinvointialueilla.

Maakuntajaon merkitys ja tavoitteet ovat merkittävästi yleisempiä kuin hyvinvointialuejaon vastaavat. Maakuntajako ei toimi pohjana vain tietyille toiminnoille vaan se määrittää hyvin erilaisten yhteiskunnan toimintojen aluejakojen perusyksiköitä. Merkittävätkään muutokset jonkin yksittäisen toiminnon edellytyksissä eivät välttämättä merkitse tarvetta muuttaa maakuntajakoa, koska sen muutokset heijastuvat suureen määrään yhteiskunnan muita erilaisia toimintoja.

Koska maakuntajakoa aluejakonsa perusyksikkönä käyttäviä toimintoja ja viranomaisia on paljon, maakuntajaon pysyvyys on tärkeä arvo. Maakuntajako on myös keskeinen tekijä toteutettaessa käytännössä perustuslain 122 § mukaisia yhteensopivia aluejakoja. Voimassa olevasta hyvinvointialue- ja maakuntajakolaista puuttuvat maakuntajakoa koskevat omat perusteet ja maakuntajakoa koskevat käytännössä hyvinvointialuejaon perusteet.

Maakuntajaon sitominen yksinomaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen aluejaon kriteereihin on ongelmallista, koska nämä perusteet tulevat maakuntajaon kautta määrittelemään myös valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen, tuomioistuinlaitoksen sekä eduskuntavaalien vaalipiirien alueita. Hyvinvointialuejaon perusteet eivät liity suoraan edellä mainittuihin hallintojaoituksiin sekä alueiden käytön ja aluekehityksen tehtäviin, eivätkä useimmiten sovi määrittämään niitä.

Ongelmallisuus poistuisi, jos hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon suhde olisi samankaltainen kuin muidenkin aluejakojen. Tällöin hyvinvointialueet muodostuisivat joko yhdestä tai useammasta kokonaisesta maakunnasta, ja Uudellamaalla useampi hyvinvointialue muodostaisi yhden kokonaisen maakunnan alueen. Jotta tähän päästään, tulee aluejakojen nykyinen kytkentä purkaa lainsäädännöstä ja säätää erikseen maakuntajaolle ja sen muuttamiselle perusteet.

Voimassa olevassa hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa ei säädetä myöskään erikseen maakuntajaon muuttamista koskevasta päätöksenteosta tai muuttamisen vireilletulosta. Hyvinvointialueen muuttamiseen liittyen laissa on eräitä säännöksiä omaisuuden siirtymisestä ja taloudellisesta selvityksestä. Laissa ei säädetä erikseen omaisuuden siirtymisestä hyvinvointialueen jakotilanteissa.

Voimassa olevan lain mukaan valtioneuvoston päätökseen hyvinvointialueen muuttamisesta, maakuntajaon muuttamisesta, hyvinvointialueen muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä sekä maakuntajaon muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä saa hakea muutosta valittamalla muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue ja sen jäsen. Hyvinvointialuelain 3 § mukaan jäsen on henkilö, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta sijaitsee hyvinvointialueen alueella (hyvinvointialueen asukas); kunta, joka sijaitsee hyvinvointialueen alueella; yhteisö ja säätiö, jonka kotipaikka on hyvinvointialueen alueella olevassa kunnassa; se, joka omistaa tai hallitsee hyvinvointialueen alueella sijaitsevaa kiinteää omaisuutta. Muutoksenhakuun oikeutetuista säättäminen edellä kuvatulla tavalla on ollut perusteltua tilanteessa, jossa hyvinvointialue- ja maakuntajako liittyvät toisiinsa siten, että niistä ei ole voinut päättää erikseen.

2.3.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot

Hyvinvointialueiden valtuustoryhmien tukemisen kohteiden on havaittu vaihtelevan hyvinvointialueilla suuresti. Lain 27 §:ää on arvioitu olevan tarpeen selkeyttää tuen käyttötarkoituksen ja tuesta raportoinnin osalta. Muutoksen tarkoituksena on säännösperusteisesti lisätä tuen käytön läpinäkyvyyttä. Kokouspalkkioita koskevaa hyvinvointialuelain 87 §:n 1 momentin 1 kohtaa on voitu soveltaa hyvinvointialueilla myös muihin kuin toimielimen kokouksiin, minkä vuoksi säännöstä katsotaan olevan tarpeen selkeyttää. Palkkioiden tason määrittämiseksi on myös arvioitava olevan tarpeen kehittää sääntelyä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja eriyttää hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä. Tavoitteena on myös pyrkiä perustuslain 122 §:ssä tarkoitettuihin yhteensopiviin aluejaotuksiin.

Tavoitteena on irrottaa muut aluejaot hyvinvointialuejaon muutoksista, jotka perustuvat hyvinvointialueen tehtäviin liittyviin perusteisiin ja palauttaa maakuntajako ja sen perusteet valtion aluejakojen yhteiseksi perustaksi. Näin hyvinvointialueiden palvelujen toiminnalliset vaatimukset eivät vaikuttaisi jatkossa muiden viranomaisten esimerkiksi poliisilaitosten toimialueisiin. Maakuntajako olisi myös hyvinvointialueiden alueiden määrittämisessä käytettävä perusjako.

Maakuntajaolle säädettäisiin erikseen perusteet, joihin perustuen maakuntajako olisi yhtenäinen ja kuvastaisi alueen yhteenkuuluvuutta ja yhteisiä ominaisuuksia, perusteet eivät pohjautuisi sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toiminnallisiin edellytyksiin.

Hyvinvointialuelakiin esitetyillä muilla muutoksilla on tavoitteena tehostaa hyvinvointialueiden päätöksentekoa ja saavuttaa kustannussäästöjä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain sääntelyä selkeytettäisiin siten, että jaoista säädettäisiin erikseen. Hyvinvointialue voisi nykyisestä poiketen muodostua useammasta kokonaisesta maakunnasta. Hyvinvointialue voisi ainoastaan erityisestä syystä poiketa maakuntajaosta.

Ehdotetussa hyvinvointialuejakolaissa säädettäisiin hyvinvointialuejaosta. Sääntely vastaisi perusteiltaan voimassa olevaa lakia. Lakiin ehdotettaisiin tehtäväksi eräitä täsmennyksiä. Hyvinvointialueen muuttamisesta tulisi esityksen mukaan päättää vähintään vuotta ennen sen voimaantuloa. Omaisuuden ja velkojen siirtymistä koskevaa sääntelyä täydennettäisiin. Lisäksi säädettäisiin taloduellisen selvityksen toimittamisesta, jos hyvinvointialue jaetaan useamman hyvinvointialueen kesken.

Uudessa maakuntajakolaissa säädettäisiin maakuntajaon perusteista ja maakuntajakoa koskevasta päätöksenteosta ja sen valmistelusta. Maakuntajako toimisi alueiden kehittämisen, aluesuunnittelun ja hallinnon järjestämisen perusaluejakona. Maakunnaksi määrittäisiin alue, jonka kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Maakuntajakoa voitaisiin muuttaa kuntien, maakunnanliittojen, valtiovarainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön tai ympäristöministeriön aloitteesta.

Valtion viranomaisten toimialueiden tulisi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti perustua maakuntajakoon.

Esityksellä ei muuteta hyvinvointialueiden muuttamista koskevaa perusratkaisua, muuttamisen edellytyksiä eikä muuttamista koskevaa menettelyä perusteiltaan.

Muutoksenhausta säädettäisiin molemmissa esitetyissä laeissa erikseen. Sääntely säilyisi valituskelpoisuuden osalta ennallaan. Aluejakojen eriyttämisen jälkeen hyvinvointialue ei voisi valittaa maakuntajaon muutoksesta, kuten eivät valtion viranomaisetkaan. Maakuntajakolaissa

säädettäisiin valitusoikeudesta maakuntajakoa koskevaan päätökseen siten, että valituksen voisivat tehdä maakunnan liitto ja kunta sekä kunnan jäsen.

Hyvinvointialuelain 5 § 2 momentin sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annetun lain 6 §:n 2 momentin ja 7 §:n 2 momentin viittaussäännökset muutettaisiin vastaamaan tämän esityksen mukaisia lakeja. Hyvinvointialueiden aluevaltuustoryhmien tukemista koskevaa 27 §:n 2 momenttia muutettaisiin siten, että valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa. Tukea myönnettäessä hyvinvointialueen on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tiedot tulen määrästä ja käyttökohteesta on ilmoitettava valtuustoryhmittäin hyvinvointialueen tilinpäätöksessä. Lain 87 §:ää täsmennettäisiin toimielimen kokouspalkkioiden sekä palkkioiden ja korvausten tason määrittämisen osalta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Hyvinvointialuejako ja maakuntajako

Esityksellä ei muutettaisi voimassa olevaa hyvinvointialuejakoa tai maakuntajakoa. Esityksen vaikutuksesta hyvinvointialueen muuttaminen ei muuttaisi suoraan lain perusteella maakuntajakoa, joka on usean muun viranomaisen toimialueissa noudatettava jako. Täten kytkennän poistaminen osin vakauttaisi muuta hallinnon toimintaa. Hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskien esityksellä ei olisi suoria vaikutuksia nykyisten viranomaisten hallinnon toimintaan tai talouteen. Sääntelyllä ei siten ole suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan, rahoitukseen tai talouteen. Hyvinvointialueiden muuttamisen vaikutukset hyvinvointialueiden toiminnalle syntyisivät ehdotuksen mukaisen lain soveltamisesta. Tällä esityksellä ei muutettaisi hyvinvointialueen muuttamisen edellytyksiä, joista säädetään lain 5 §:ssä. Aluejakojen muutokset voivat toteutuessaan aiheuttaa muutoksia hallinnon toimintaan, rahoitukseen tai talouteen.

Aluejakomuutokset voivat vaikuttaa hyvinvointialueiden toimintaa, taloutta tai rahoitusta koskevan erityislainsäädännön soveltamiseen, mikä tulee huomioida aluejakoa koskevassa päätöksenteossa ja valmistelussa. Vaikutukset ilmenisivät hyvinvointialueita muutettaessa lain nojalla riippumatta tästä esityksestä. Muutosten vaikutusten arviointi liittyy aluejakopäätösten valmisteluun.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.2.1 Hyvinvointialuejako ja maakuntajako

Hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskien esityksellä ei ole suoria vaikutuksia valtion viranomaisten eikä kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan tai rahoitukseen.

Esityksen vaikutuksesta hyvinvointialueen muuttaminen ei enää vaikuttaisi suoraan muiden viranomaisten toimialueisiin tai aiheuttaisi muutostarvetta eduskuntavaalien vaalipiirejä koskevaan vaalilain sääntelyyn. Hyvinvointialueiden muuttaminen perustuu kriteeristöön, joka koskee hyvinvointialueiden toimintaedellytyksiä ja ne eivät enää vaikuttaisi maakuntajakoon ja sitä kautta valtion aluejakoihin. Yhteyden poistamisen voidaan arvioida keventävän viranomaisten hallinnollista työtä, joka aiheuisi hyvinvointialueen muuttamisen vaikutuksista muhin jakoihin. Sääntelyn selkeyttämisen myötä olisi mahdollista muuttaa maakuntajakoa erikseen.

Tilanteessa, jossa hyvinvointialue jaettaisiin, tulisi esityksen mukaan tehdä taloudellinen selvitys, mistä aiheutuisi lisätyötä hyvinvointialueille. Toisaalta selvityksen laatiminen myös toisi tietopohjaa siirtävistä omaisuuseristä, minkä arvioidaan sujuvoittavan muutoksen toimeenpanoa. Hyvinvointialueen jakautuessa useammalle hyvinvointialueelle selvitys on välttämätön turvaamaan palvelujen häiriötön jatkuvuus. Esityksen mukaan aluejaon muuttamista koskeva päätös on tehtävä vähintään vuotta ennen muutoksen voimaantuloa, mikä antaa lisää aikaa muutoksen valmistelulle hyvinvointialueilla.

Maakuntajako on tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin hyvinvointialuejako ja siihen ei enää sovellettaisi hyvinvointialuetta koskevia kriteerejä. Maakuntajako on perusteena muun muassa poliisilaitosten, elinvoimakeskusten, tuomiopiirien ja eduskuntavaalien vaalipiirien aluejaolle, joihin hyvinvointialueiden aluejakoa koskevien perusteiden soveltaminen olisi epätarkoituksenmukaista. Maakuntajako koskevaa sääntelyä muuttamalla esityksen mukaisesti, voidaan päästä hallinnonjakoa koskevaan tarkoituksenmukaisempaan oikeustilaan.

Esityksellä ei olisi suoria vaikutuksia kuntiin. Kuntavaikutukset syntyisivät käytännössä maakunnan liittojen ja niiden toimialuetta koskevien mahdollisten aluejakomuutosten kautta. Myös maakunnan liittojen toimialueista päättäminen irtautuisi hyvinvointialuejakojen perusteista ja palautuisi maakuntajaon kriteereihin.

4.2.2.2 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot

Hyvinvointialuelain 27 §:ään ehdotetun muutoksen arvioidaan parantavan valtuustoryhmän tukemisen läpinäkyvyyttä. Lisäksi ehdotuksen arvioidaan selkeyttävän asukkaiden osallisuus oikeuksia koskevaa sääntelyä ja käytäntöjä. Hyvinvointialueen rahoitus kohdentuisi pääsääntöisesti valtuustoryhmän sisäisen toiminnan tukemiseen. Valtuustoryhmissä kokoontuminen on tarpeen poliittisen valmistelun kannalta. Valtuustoryhmässä aluevaltuutetut voivat saada tietoja hyvinvointialueen toimielimissä käsitellyistä ja käsitelyyn tulevista asioista. Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistettäisiin niitä koskevan hyvinvointialuelain 5 luvun sääntelyn nojalla hyvinvointialueen päättämällä tavalla sekä hyvinvointistrategian mukaisesti. Tuen myöntämisen arvioidaan hyvinvointialueilla vähentyvän esitettyjen käyttötarkoituksen ja raportoinnin muutosten johdosta.

Hyvinvointialuelain 87 §:n muutosten arvioidaan tehostavan hyvinvointialueiden päätöksentekoa ja selkiyttävän säännöksen 1 momentin 1) kohdassa tarkoitettujen kokouspalkkioiden maksamista koskevia tilanteita.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

4.2.3.1 Valtuustoryhmien tukeminen ja luottamushenkilöiden palkkiot

Valtuustoryhmän tukemisen tai luottamushenkilöiden palkkioiden ja korvausten suuruudesta ei säädetä laissa. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 4 §:n mukaan hyvinvointialue päättää saamansa valtion rahoituksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen. Hyvinvointialueen talousarvioon otetaan hyvinvointialuelain 115 §:n 3 momentin mukaisesti tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat. Esityksen mukaisen muutoksen taloudellisia vaikutuksia ei ole mahdollista arvioida tarkasti, koska ne muodostuvat kunkin hyvinvointialueen toimielinrakennetta, toimielimien jäsenmääriä, kokousten määriä ja korvausten suuruutta koskevien päätösten mukaisesti. Kokouspalkkioita koskevan säännöksen muutoksen arvioidaan vähentävän kokouspalkkioiden määrää. Myös valtuustoryhmien tuen määrän arvioidaan pienentyvän säännösmuutosten vuoksi. Käytettävissä olevien

hyvinvointialueiden taloutta koskevien tietojen perustella voidaan arvioida, että säännöksiin esitettyjen muutosten vaikutus voisi olla 25 prosenttia. Arvio sisältää epävarmuuksia.

4.2.3.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 9 § 1 momentin mukaan valtion rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan lain 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla täysimääräisesti huomioon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos, jos se aiheutuu asianomaista tehtävää koskevasta laista tai asetuksesta, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta. Valtion rahoitusta voidaan korottaa tai alentaa tehtävien laajuuden tai laadun muutoksen perusteella.

Esityksessä ehdotettavat muutokset otettaisiin huomioon rahoituksessa rahoituslain 9 §:n mukaisena tehtävämuutoksena koko maan tason rahoituksessa etukäteen voimaantulovuodesta lukien. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennettäisiin 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 lukien. Tehtävämuutosten vaikutus tulee ottaa huomioon hyvinvointialueiden laskennallisessa rahoituksessa muutoksen sisällöstä riippuen esimerkiksi kohdentuen kaikkiin rahoituksen aluekohtaisiin määrätymistekijöihin tai kohdentamalla muutoksesta aiheutuva rahoituksen lisäys tai vähennys muutoksen sisällön mukaan kulloinkin sopivimmille laskennallisille kriteereille. Kohdennustapa vaikuttaa siihen, miten muutoksen jälkeen rahoitus jakautuu aluekohtaisesti.

Esitetyn muutoksen vaikutus rahoitukseen ehdotetaan otettavaksi huomioon koko maan tasolla vähentämällä yhteensä 5 miljoonaa euroa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen laskennallisesta rahoituksesta ja kohdentamalla vähennys sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä pelastustoimeen niiden laskennallisen rahoituksen suhteissa vuonna 2026. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen osalta laskennallisessa rahoituksessa asukasmäärää kuvaavalle kriteerille, jolloin kyseessä olevan hyvinvointialueiden hallintoon kohdistuvan toimen vaikutus jakautuisi tasaisesti kaikille hyvinvointialueille.

Taulukossa 1 esitetään hyvinvointialuekohtaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen laskennallisen valtion rahoituksen muutos vuonna 2026, kun muutoksesta aiheutuva rahoituksen vähennys kohdennettaisiin asukasmäärää kuvaavalle kriteerille.

Taulukko 1 Esitetyn muutoksen vaikutus hyvinvointialueiden laskennalliseen valtion rahoitukseen.

Hyvinvointialue	Laskennallisen rahoituksen muutos, milj. euroa	Laskennallisen rahoituksen muutos, euroa/asukas
Helsinki	-0,6	-1
Vantaa ja Kerava	-0,3	-1
Länsi-Uusimaa	-0,4	-1
Itä-Uusimaa	-0,1	-1
Keski-Uusimaa	-0,2	-1
Varsinais-Suomi	-0,4	-1
Satakunta	-0,2	-1

Kanta-Häme	-0,2	-1
Pirkanmaa	-0,5	-1
Päijät-Häme	-0,2	-1
Kymenlaakso	-0,1	-1
Etelä-Karjala	-0,1	-1
Etelä-Savo	-0,1	-1
Pohjois-Savo	-0,2	-1
Pohjois-Karjala	-0,1	-1
Keski-Suomi	-0,2	-1
Etelä-Pohjanmaa	-0,2	-1
Pohjanmaa	-0,2	-1
Keski-Pohjanmaa	-0,1	-1
Pohjois-Pohjanmaa	-0,4	-1
Kainuu	-0,1	-1
Lappi	-0,2	-1
Yhteensä	-5,0	-1

Valtion rahoituksen vähennyksen kohdentaminen asukasmäärää kuvaaville kriteereille vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon asukasmäärän kriteerillä jaettavaa rahoitusta noin 4,9 miljoonaa euroa ja pelastustoimen asukasmäärän kriteerillä jaettavaa rahoitusta noin 0,1 miljoonaa euroa. Tämä laskee kriteerien perushintaa, jolloin kaikille hyvinvointialueille kohdistuu vähemmän rahoitusta kyseisten kriteerien kautta. Koska kriteerien perushinnat kerrotaan alueen asukasluvulla, muutoksesta aiheutuva rahoituksen vähennys on kaikille hyvinvointialueille asukaskohtaisesti yhtä suuri.

Muutos ei vaikuta muilla laskennallisilla kriteereillä jaettavaan rahoitukseen tai hyvinvointialueiden siirtymätasauksiin.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen valmistelussa harkittiin hyvinvointialue- ja maakuntajaosta säädettäväksi jatkossakin yhdessä laissa. Selkeyden vuoksi päädyttiin esityksen mukaiseen ratkaisuun. Sääntely vastaisi muussakin hallinnon toimialuesääntelyssä noudatettavaa käytäntöä. Ratkaisu perustuu maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon toisistaan erilaisiin lähtökohtiin, tavoitteisiin ja merkityksiin.

Hyvinvointialuelain muuttamisen osalta arvioitiin aluevaltuustoryhmien tukea koskevan sääntelyn kumoamista. Valmistelussa todettiin, että valtuustoryhmien toiminta on tärkeää hyvinvointialueen päätöksenteossa. Lisäksi todettiin, että tuelle tulee olla laissa säännökset ja tuen tulee olla säännösperusteisesti läpinäkyvää. Sääntelyllä estetään tilanne, että olisi epäselvää, miten valtuustoryhmät voisivat toimia ja miten niitä voidaan tukea hyvinvointialueiden rahoituksella. Aluevaltuustoryhmien tuen taikka luottamushenkilöiden kokouspalkkioiden ja muiden korvausten määrästä ei katsottu olevan mahdollista säätää lailla. Hyvinvointialueen itsehallintoon kuuluu päättää toimielimistä ja johtamisesta sekä rahoituksen kohdentumisesta huomioiden paikalliset olosuhteet. Palkkioiden ja korvausten tasoissa on hyvinvointialuekohtaista vaihtelua. Aluevaltuusto päättää hyvinvointialueen talousarviossa määrärahojen kohdentumisesta sekä luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista hyvinvointialuelain 22 §:n ja 115 §:n mukaisesti. Hyvinvointialuelaisissa säädettyjen

ohjausprosessien (13 a § ja 13 b §) yhteydessä käydään läpi muun muassa hyvinvointialueen taloudenhoitoa, missä yhteydessä on mahdollista keskustella kustannuksista ja myös antaa asiasta suosituksia.

6 Lausuntopalaute

Valtiovarainministeriö sai määräaikaan mennessä 50 lausuntoa.

Liikenne- ja viestintäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa. Lausunnon antoivat maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö, Hankasalmen kunta, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki, Kokkolan kaupunki, Kouvolan kaupunki, Kruunupyyn kunta, Kuhmon kaupunki, Kuusamon kaupunki, Luodon kunta, Mustasaaren kunta, Rauman kaupunki, Sotkamon kunta, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Pohjanmaan liitto, Hämeen liitto, Kainuun liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin liitto, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon liitto, Satakuntaliitto, Uudenmaan liitto, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, Etelä-Savon hyvinvointialue, Itä-Uudenmaan hyvinvointialue, Kainuun hyvinvointialue, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Keski-Suomen hyvinvointialue, Kymenlaakson hyvinvointialue, Lapin hyvinvointialue, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, Satakunnan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, HUS-yhtymä, Suomen Kuntaliitto ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy ja Suomen keskusta rp.

Lausunnot sekä lausuntokierroksella saadusta lausuntopalautteesta laadittu yhteenveto ovat nähtävillä valtioneuvoston hankesivuilla.

Hyvinvointialuejakolaki

Pääosa lausunnon antaneista tahoista kannatti esitystä tai esitystä kannatettiin lähtökodiltaan. Eräissä lausunnoissa pidettiin voimassa olevaa sääntelyä perustellumpana.

Lausunnon antaneet ministeriöt, pääosa kunnista ja maakunnan liitoista sekä muista lausunnon antajista pitivät esityksen tavoitetta selkeyttää ja eriyttää hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä perusteltuna ja kannattivat esitystä. Muutoksen nähtiin vahvistavan maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona ja olevan perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta.

Yksittäisissä kuntien lausunnoissa kiinnitettiin huomioita kielellisiin oikeuksiin. Eräät lausunnon antaneet kunnat pitivät perusteltuna, että erityiset toiminnalliset perusteet maakuntajaosta poikkeamiselle voidaan ottaa huomioon. Lausunnoissa myös todettiin, että poikkeusten tulee olla huolellisesti perusteltuja. Esityksen mukaista aikataulua mahdollisista hyvinvointialuejakojen muuttamisesta päättämiseksi pidettiin tarkoituksenmukaisena. Eräissä kuntien lausunnoissa otettiin kantaa omaisuuden siirtymiseen ja taloudelliseen selvitykseen. Lausuntojen mukaan hyvinvointialueen mahdollisessa jakautumisessa tehtävä taloudellinen selvitys tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja taloudellista vastuullisuutta. Lisäksi todettiin, että taloudellinen selvitys on edellytys omaisuuden, velkojen ja muiden velvoitteiden oikeudenmukaiselle ja läpinäkyvälle jakamiselle. Joissakin lausunnoissa kiinnitettiin huomioita aluejakomuutoksen tai omaisuuden siirtymisen kuntavaikutuksiin ja vaikutuksiin maakuntaliittojen taloudelle.

Maakunnan liittojen lausunnoissa hyvinvointialuejaon eriyttämistä maakuntajaosta pidettiin perusteltuna. Lausunnoissa todettiin, että hyvinvointialuejaon perusteet liittyvät ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen, kun taas maakuntajako palvelee laajempia hallinnollisia ja aluekehittämisen tarpeita. Kaksi maakunnan liittoa kannatti sitä, että maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako ja eivät osaltaan nähneet tarkoituksenmukaisena, että hyvinvointialue menettäisi itsenäisyytensä tai olisi osa maakuntaa laajempaa hallinnollista aluetta. Näiden lausuntojen mukaan hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi olla vahvasti perusteltu poikkeus. Yksittäisen lausunnon mukaan valtiovarainministeriön tulisi hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuulla paitsi niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee, myös kyseisiä maakuntien liittoja.

Hyvinvointialueiden lausuntopalaute osin jakaantui. Usea hyvinvointialue totesi lausunnossaan maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon eriyttämisen peruseräpäätteen olevan kannatettava tai kannatti esitystä. Lausunnoissa esityksen katsottiin selkeyttävän oikeusjärjestelmää tai sääntelyä sekä mahdollistavan aluejakojen tarkastelun niiden omista lähtökohdista. Eräiden lausuntojen mukaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolain eriyttäminen voi johtaa tilanteisiin, jotka eivät ole hyvinvointialueiden näkökulmasta toivottavia. Eriyttäminen todettiin voivan aiheuttaa haasteita alueellisen hallinnon yhteensopivuudessa erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa hyvinvointialueen ja maakunnan rajat eivät ole yhteneväiset. Tämä nähtiin voivan vaikuttaa esimerkiksi aluekehitykseen. Eräissä lausunnoissa todettiin, että hyvinvointialuejaossa useamman kuin yhden maakunnan muodostama hyvinvointialue tulisi olla vahvasti perusteltu poikkeus. Yksittäiset hyvinvointialueet vastustivat esitystä.

Eräät lausunnonantaneista hyvinvointialueista eivät kannattaneet esitystä tai pitivät esitystä ongelmallisena hyvinvointialueen toiminnan kannalta siltä osin kuin kunta voisi siirtyä toiselle hyvinvointialueelle, mutta samalla säilyä osana aiempaa maakuntaa. Lausunnoissa todettiin tämän voivan aiheuttaa ongelmia hyvinvointialueen pitkäjänteiseen kehittämiseen, suunnitteluun tai hyvinvointialueen palveluverkkojen ylläpitämiseen. Lausunnoissa todettiin, että hyvinvointialueen vaihtamiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja sen tulisi olla mahdollista vain perustellusta syystä.

Lausunnoissa kannatettiin hyvinvointialueen muuttamisesta päättämisen ajankohtaan esitettyä muutosta. Yksittäisissä lausunnossa todettiin esitetyn muutoksesta päättämisen ajankohdan vaikuttavan kuitenkin lyhyeltä ottaen huomioon muutoksen laajuus taikka hyvinvointialueuudistuksesta saadut kokemukset ja ymmärrys. Taloudellisen selvityksen lisääminen hyvinvointialueen jakotilanteisiin nähtiin olevan perusteltu muutoksen hallitun toimeenpanon kannalta. Lausuntojen mukaan taloudellisen selvityksen vaatimus jakautumistilanteissa tukee päätöksenteon läpinäkyvyyttä, muutoksen vaikutusten arviointia ja omaisuuden siirtymisen järjestämistä. Y Yksittäisessä lausunnossa taloudellisen selvityksen ohkeen esitettiin mainittavaksi toiminnallinen selvitys.

Eräissä lausunnoissa käsiteltiin myös toiminnallisia ja taloutta koskevia seikkoja, jotka liittyvät hyvinvointialueiden mahdollisiin muutoksiin, mutta eivät välittömästi tässä esityksessä esitettyyn sääntelyyn.

Muista lausunnonantajista Suomen Kuntaliitto ry piti esitystä perusteltuna ja kannatettavana sen poistaessa hyvinvointialuejaon automaattisen vaikutuksen maakuntajakoon. Hyvil Oy kannatti pääosin esitystä, lausunnossa nähtiin riskejä omaisuuden ja velkojen siirtymisen osalta hyvinvointialueen lakatessa tai kunnan siirtymiseen liittyen.

Maakuntajakolaki

Ehdotuksesta lausuneet ministeriöt, kunnat ja maakunnan liitot kannattivat hyvinvointialue- ja muuttamista siten, että maakuntajako irrotetaan hyvinvointialuejakoa koskevasta laista ja sen määräytymisen perusteista säädetään erikseen. Kuntien lausunnoissa todettiin, että maakuntajakoon perustuvat hallinnon rakenteet, aluekehittäminen, maakuntakaavoitus, EU:n rakennerahastojen hallinnointi ja valtionhallinnon palvelut. Näiden nähtiin edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata aluejakoa. Maakuntajaon palauttaminen yleiseksi hallinnolliseksi jakoperusteeksi ilman kytkentää hyvinvointialueiden muutospäätöksiin nähtiin vahvistavan johdonmukaista aluekehittämistä. Yksittäisissä lausunnoissa maakuntajaon muuttamisen edellytysten ja prosessin erittämisen nähtiin lisäävän päätöksenteon ennustettavuutta, mutta voivan myös nostaa muutoksen kynnystä. Eräissä lausunnoista pidettiin perusteltuna eri toimijoiden mahdollisuutta panna vireille maakuntajaon muutos.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoi lausunnossaan, että selkeyden vuoksi 6 §:ssä olisi hyvä mainita ministeriöt, joilta lausunto maakuntajaon muuttamisesta pyydetään tai viitata ainakin alueiden käytöstä ja alueiden kehittämisestä vastaaviin ministeriöihin.

Maakunnan liitot kannattivat esitystä. Maakuntajakolain säätäminen nähtiin tarpeellisenä muutoksena. Lausunnoissa muutoksen nähtiin vahvistavan maakuntajaon asemaa valtion aluehallinnon, kaavoituksen, aluekehittämisen ja muiden yhteiskunnallisten toimintojen perusjakona, mikä on perusteltua perustuslain 122 §:n mukaisten yhteensopivien aluejakojen näkökulmasta. Lisäksi esityksen nähtiin vahvistavan johdonmukaista aluekehittämistä. Lausunnoissa pidettiin maakunnan määräämisessä esitettyjä kriteereitä perusteltuina ja todettiin maakuntajaon olevan tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin hyvinvointialuejako. Lausunnoissa todettiin muun muassa, että kynnys maakuntajaon muuttamisesta tulee olla korkea. Yksittäisessä lausunnossa esitettiin, että maakunnan nimestä päätäisi maakuntavaiktuusto. Eräissä lausunnoissa todettiin maakunnan liittojen nykyisen toiminta-alueiden olevan tarkoituksenmukaisia.

Esityksessä ehdotetusta maakuntajakolaista lausuneet hyvinvointialueet pääosin kannattivat maakuntajakolain säätämistä omana lakinaan. Lausunnoissa todettiin mm., että maakuntajako toimii laajempien hallinnollisten ja aluekehityksellisten tavoitteiden perustana, eikä sen tulisi automaattisesti muuttua hyvinvointialuejaon muutosten seurauksena. Yksittäisessä lausunnossa todettiin, että aluekehityksen kannalta hyvinvointialue, maakunta sekä sen yritystoiminta muodostavat kokonaisuuden elinvoiman kehittämiseksi, ja muutosta ei kannatettu.

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

Osa hyvinvointialueista ja muista lausunnonantajista kannatti 27 §:ään ja 87 §:ään esitettyjä muutoksia. Esitystä pidettiin oikeustilaa selventävänä sekä sen nähtiin lisäävän läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta hyvinvointialueiden välillä.

Eräät hyvinvointialueet kannattivat osaa muutoksista. Eräät hyvinvointialueista eivät nähneet esitettyjä muutoksia tarpeellisina tai vaikuttavina.

Valtuustoryhmän toiminnan tukemisen läpinäkyvyyttä ja kohtuullisuutta pidettiin kannatettavana useissa hyvinvointialueiden lausunnoissa ja raportointiin esitettyjä muutoksia kannatettiin. Lausunnoissa pidettiin perusteltuna, että tuen käyttötarkoitus yksilöidään ja tuen määrä ja käyttökohde ilmoitetaan tilinpäätöksessä käyttökohdeittain. Eräissä lausunnoissa muutoksen katsottiin lisäävän työmäärää, kun taas eräät lausunnonantajat jo toimivat esityksen mukaisesti.

Eräissä lausunnoissa ei kannatettu valtuustoryhmien tuen käyttökohteita koskevaa esitystä tai sitä pidettiin epätarkoituksenmukaisena. Lausunnoissa esitettiin tältä osin, että osallisuutta koskevia toimenpiteitä tulisi jatkossakin voida tukea joko yleisesti tai mikäli toimenpiteet liittyvät päätöksenteon valmisteluun tai tiedottamiseen.

Eräissä hyvinvointialueiden lausunnoista ei kannatettu kokouspalkkioita koskevaa ehdotettua täsmennystä. Lausunnoissa muun muassa todettiin esityksen olevan ymmärrettävä kustannusten hillinnän takia, mutta ei pidetty esitettyä kokouspalkkiota koskevaa määrittelyä tarkoituksenmukaisena. Eräissä lausunnoissa todettiin, että palkkioiden ja korvausten kohtuullisuutta koskeva informatiivinen säännös tukee hyvän hallinnon periaatteita.

Osa hyvinvointialueista ei pitänyt hyvinvointialueiden rahoituksen vähentämistä tarkoituksenmukaisena. Yleiskatteisen rahoituksen kohdentumista rahoituslain periaatteiden mukaisesti ei pidetty tasapuolisena.

Lausuntopalautteen huomioon ottaminen

Lausuntokierroksen jälkeen esitykseen on tehty eräitä täydennyksiä ja teknisluoteisia tarkennuksia sekä täydennetty hyvinvointialuelain 27 ja 87 § voimaantuloajankohdaksi 1.1.2026. Hyvinvointialuejakolain ehdotettua päätöksenteon edellytyksiä koskevaa 10 §:ää ja säännöskohtaisia perusteluja on muutettu. Vaikka päätös ei vaikuta maakuntajakoon, olisi käytännössä selvítettävä siitä poikkeaminen perusteineen. Esityksen valtion rahoitusta koskevaan kohtaan on täydennetty valtion rahoituksen kohdentumisen osalta.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Lain nimike ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialuejakolaiksi.

1 §. Hyvinvointialueet. Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan ehdotettua pykälän sisältöä. Laissa ei enää säädettäisi, että hyvinvointialueen muuttaminen, hyvinvointialueiden yhdistyminen ja hyvinvointialueen jakaminen muuttaisi maakuntajakoa hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden muutosta vastaavasti. Pykälässä säädettäisiin perusteista, joilla maa jaetaan hyvinvointialueisiin.

Pykälän 1 momentin mukaan Suomi jakaantuu hyvinvointialueisiin. Niiden itsehallinnosta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa. Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntaa suuremmalla alueella säädetään lailla. Hyvinvointialuelain tarkoituksena on luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla hallintoalueella sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle hyvinvointialueen toiminnassa. Hyvinvointialuelakiin sisältyvät keskeiset säännökset hyvinvointialueiden hallinnosta, taloudenpidosta ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksista. Maakuntajakoa koskevat säännökset siirrettäisiin säädettäväksi ehdotettuun maakuntajakolakiin.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muuttavaksi siten, että hyvinvointialueen alueena on yksi tai useampi kokonainen maakunta, ellei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Lisäksi täsmennettäisiin säännöksen toiminnallisuutta koskevaa edellytystä kuvaamaan paremmin yhteys hyvinvointialueen tehtävien järjestämiseen. Hyvinvointialueen olisi momentin mukaan muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa hyvinvointialueen tehtävien järjestämiseksi toiminnallisen kokonaisuuden. Nämä edellytykset tulee ottaa huomioon myös hyvinvointialueita muutettaessa. Yhdistyville hyvinvointialueille tai

toiseen hyvinvointialueeseen siirtyvällä kunnalla tulee olla yhteinen maaraja tai vesiraja. Maakuntajako olisi edelleen kaikkia hallinnon aluejakoja koskeva perusaluejako. Hyvinvointialueet voisivat toimia yhden tai useamman kokonaisen maakunnan alueella. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan kuitenkin poikkeusta, joka mahdollistaisi poikkeamaan voimassa olevasta maakuntajaosta erityisestä toiminnallisesta perusteesta. Pykälässä tarkoitettuna erityisenä syynä maakuntajaosta poikkeavaan toimialuejakoon voisivat olla esimerkiksi kielelliset tai painavat toiminnalliset perusteet. Poikkeamisen tulisi perustua hyvinvointialueen tehtävien järjestämisen tarkoituksenmukaisuuteen muutoksen kohteena olevilla hyvinvointialueilla.

Laissa säädettyinä poikkeuksena hyvinvointialueen ja maakuntajaon väliseen yhteyteen olisi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti Uudenmaan maakunta. Sen alueella voisi olla enemmän kuin yksi hyvinvointialuetta, jos se olisi tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Säännös mahdollistaa ratkaisun, jonka mukaan Uudenmaan alueella on neljä hyvinvointialuetta.

Pykälän 3 momentti kumottaisiin. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi hyvinvointialueiden yhdistämisen ja kunnan siirtämisen toiseen hyvinvointialueeseen, siten että maakuntajako voisi säilyä ennallaan. Maakuntajakoon perustuvan muun hallinnon aluejakoja ei olisi välttämätöntä muuttaa hyvinvointialueen muutoksesta johtuen, koska maakuntajako ei muuttuisi hyvinvointialuejaon perusteella.

2 §. Hyvinvointialueen muuttaminen. Pykälän 1 ja 3 momenttiin ehdotetuilla muutoksella selkeytettäisiin eroa maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon välillä. Pykälä koskisi ainoastaan hyvinvointialuejaon muuttamista.

3 §. Maakuntajaon muutoksen vaikutus hyvinvointialueeseen. Pykälän otsikko muutettaisiin. Pykälässä säädettäisiin, miten maakuntajaon muutos vaikuttaa hyvinvointialueeseen. Voimassa olevan lain 3 §:ssä säädetään maakuntajaon vaikutuksesta valtion hallintoon. Kyseinen sääntely siirrettäisiin edotettavaan maakuntajakolakiin.

Voimaantulolain 7 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden nimistä ja alueista siten, että hyvinvointialueen alue määritellään maakuntana. Tämän vuoksi maakuntajaon muutos vaikuttaa suoraan ilman erikseen tehtävää päätöstä hyvinvointialueen alueeseen. Voimassa olevan hyvinvointialue- ja maakuntalain 11 §:n 2 momentin mukaan kunnan siirtämistä koskeva maakuntajaon muutos on määrättävä tulemaan voimaan sitä vuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan seuraavat aluevaalit. Tähän periaatteeseen ei esitetä muutosta. Näin kunnan siirtämistä koskevassa muutoksessa voidaan ottaa huomioon myös siirtyvän kunnan asukkaiden edustus uuden hyvinvointialueensa aluevaltuustossa.

4 §. Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen. Ehdotetulla muutoksella selkeytettäisiin eroa hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välillä.

7 §. Hyvinvointialueen muuttamista koskevan esityksen sisältö. Ehdotetulla 2 momentin 3 kohdan muutoksella selkeytettäisiin eroa hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välillä.

9 §. Hyvinvointialueen muuttamista koskevan aluejakoselvityksen toimittaminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin 18 a §:ssä tarkoitettu taloudellinen selvitys. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin aluevaltuustoa koskeva tekninen tarkistus. Pykälän 4 ja 5 momentti esitetään siirrettäväksi uudeksi aluejakoselvittäjän asemaa koskevaksi 9 a §:ksi.

9 a § Aluejakoselvittäjän asema. Aluejakoselvittäjän asemasta ehdotetaan säädettäväksi omassa pykälässä. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevan 9 §:n 4 ja 5 momentissa säädettyä.

10 §. Päätöksenteon edellytykset. Ehdotetulla 3 momentin muutoksella selkeytettäisiin eroa hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välillä. Momentissa ei enää säädettäisi vaikutuksista valtion viranomaisten ja Euroopan unionin toiminnassa noudatettaviin aluejakoihin, jotka koskevat maakuntajakoa. Hyvinvointialuejakoa muutettaessa olisi käytännössä selvitettävä poikkeako hyvinvointialueen alue voimassa olevasta maakuntajaosta ja poikkeamisen perusteet.

11 §. Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta. Pykälässä ei enää säädettäisi maakuntajaosta. Edotetuilla muutoksilla selkeytettäisiin eroa hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon välillä. Pykälän 1 momentin sääntelyä hyvinvointialueen muuttamista koskevan päätöksen ajankohdasta ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätös olisi tehtävä ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden alkua. Voimassa olevan momentin mukainen päätöksen tekeminen ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden kesäkuun loppua arvioidaan olevan ongelmallinen tämän kantaisen laajan muutoksen valmistelulle. Maakuntajaon muuttamisesta ei enää säädettäisi päätettävän hyvinvointialuejakoa koskevan päätöksen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan siirtämistä koskevasta hyvinvointialueen muutoksen voimaantulosta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hyvinvointialuejakoa koskevien päätösten julkaisemisesta Suomen säädöskokoelmassa sekä hyvinvointialueilla sekä muutoksen hylkäämistä koskevan päätöksen tiedoksiannosta ehdotuksen tekijälle.

15 §. Muiden luottamushenkilöiden toimikausi ja viranhaltijoiden viranhoidon alkaminen. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin sääntely yhdistyvien hyvinvointialueiden tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta päättämisestä hyvinvointialueen muutosta edeltävältä vuodelta.

16 §. Henkilöstön asema. Pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jossa säädettäisiin henkilöstöön kohdistuvan lomapalkkavelan siirtymisestä uudelle hyvinvointialueelle. Lomapalkkavelka siirtyisi sille hyvinvointialueelle, mille henkilöstökin siirtyisi.

17 §. Omaisuuden ja velkojen siirtyminen hyvinvointialueen lakatessa. Sääntelyä esitetään selkeytettäväksi hyvinvointialueiden jakaantumistilanteissa. Palvelujen järjestämiseen liittyvä omaisuus ja sitoumukset siirtyisivät yleisseuraantona sille hyvinvointialueelle, joka jatkaa kyseisen alueen palvelujen järjestämistä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi jakamista koskevasta menettelystä.

Aluejakoselvittäjä voi tehdä jakoesityksen ja hyvinvointialueet voivat sopia omaisuuden jakamisesta sen pohjalta tai muun selvityksen perusteella. Omaisuuden ja velkojen siirtämisessä hyvinvointialueiden sopiminen olisi ensisijainen menettely.

Pykälän uuden 2 momentin mukaan, jos lakkaava hyvinvointialueen jaetaan kahden tai useamman hyvinvointialueen kesken, muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden tulee sopia omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisestä. Momentissa säädettäisiin jakoa koskevista periaatteista tilanteessa, jossa sopimusta ei olisi tehty määräajassa. Jos sopimusta ei ole tehty kuutta kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa, jako toimitetaan kiinteistöjen, niihin liittyvän irtaimen omaisuuden ja niihin kohdistuvien velkojen sekä toimitilojen

vuokrasopimusten osalta kiinteistöjen sijaintipaikan mukaan. Sääntelyllä pyrittäisiin varmistamaan palvelujen jatkuvuutta siten, että omaisuus, joka yksinomaan tai pääasiallisesti palvelee hyvinvointialueen palvelujen järjestämistä siirtyvällä alueella asuville, siirtyisi kyseiselle alueelle. Irtaimeen omaisuuteen ja sopimuksiin liittyvä velka kohdistetaan alueelle, jolle irtain tai sopimukset siirtyvät. Muun omaisuuden, velkojen ja sopimusten osalta jako tehdään hyvinvointialueen väestön jakautumisen suhteessa, kuitenkin niin että netto-omaisuuden jaon tulisi olla tasapuolinen. Edellä mainittuja velkoja olisivat esimerkiksi sellaiset velat, jota ei voida kohdistaa tiettyyn kohteeseen kuten kiinteistöön. Tarvittaessa hyvinvointialueiden välillä voi olla tarpeen tehdä rahasuorituksia omaisuuden ja velkojen tasapuolisen jaon varmistamiseksi. Lomapalkkavelasta säädettäisiin 16 §:ssä. Jos omaisuutta ei voisi edellä tarkoitetulla tavalla siirtää tai jakaa, hyvinvointialue voisi tehdä 18 a § pykälässä tarkoitettussa selvityksessä ehdotuksen vastuun jakautumisesta.

Pykälän uudessa 3 momentissa säädettäisiin, että jos hyvinvointialue jaetaan, omaisuuden sekä velkojen ja velvoitteiden jakaminen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden kesken ei saa vaarantaa velkojen eikä muiden oikeudenhaltijoiden asemaa. Jollei velkoja tai muu oikeudenhaltija ole valtio, vastuuta sitoumuksesta ei saa siirtää toiselle hyvinvointialueelle ilman kyseisen oikeudenhaltijan suostumusta. Momentin tarkoituksena on suojata velkojen asemaa.

18 a §. *Hyvinvointialueen jakautumista koskeva taloudellinen selvitys.* Pykälä olisi uusi. Ehdotetaan säädettäväksi taloudellisen selvityksen toimittamisesta hyvinvointialueen jakautuessa useammalle hyvinvointialueelle. Sääntely on tarpeen 17 §:ssä tarkoitetun jaon toimittamiseksi ja jotta hyvinvointialueen muutos voidaan toimeenpanna palveluja turvaavalla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan, jos hyvinvointialue jaetaan useamman hyvinvointialueen kesken, lakkaavan hyvinvointialueen on toimitettava omaisuuttaan koskeva taloudellinen selvitys toimintaa jatkaville hyvinvointialueille.

Pykälän 2 momentin mukaan selvitykseen on sisällytettävä vähintään omaisuus, velat, sitoumukset ja saatavat sijainnin mukaan sellaisina kuin niiden arvioidaan olevan hyvinvointialueen muuttamisen voimaan tullessa. Sijaintiin liittymätön omaisuus ja velat olisi eriteltävä.

19 §. *Taloudellisen selvityksen toimittaminen kunnan siirtämisen yhteydessä.* Pykälän otsikkoa muutettaisiin kuvaamaan paremmin pykälän sisältöä. Pykälän 1 momentissa ei enää säädettäisi kunnan siirtämisestä toiseen maakuntaan. Kunnan siirtäminen koskisi tässä laissa siirtämistä toiseen hyvinvointialueeseen.

20 §. *Muutoksenhaku.* Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi maakuntajaon muuttamista koskeva sääntely.

7.2 Maakuntajakolaki

1 §. *Maakunnat.* Pykälässä säädettäisiin maan jakautumisesta maakuntiin. Maakuntajako olisi hallinnon järjestämistä, alueiden kehittämistä ja alueiden suunnittelua varten oleva perusaluejako. Vastaavia maakuntajaon perusteita on sovellettu vakiintuneesti ennen hyvinvointialueiden perustamista koskevaa uudistusta, vaikka voimassa olevassa hyvinvointialue- ja maakuntalaissa ei ole maakunnista ja niiden perusteista erikseen säännöksiä. Maakunnat toimivat suoraan maakunnan liittojen toimialueina ja näiden lakisääteiset tehtävät ovat maakuntakaavoitus ja alueiden kehittäminen. Pykälän mukaan hallinnon järjestämistä,

alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten Suomi jakaantuu maakuntiin. Lain 8 § säädettäisiin tarkemmin maakuntajaon toimimisesta valtion hallinnontoimialueiden perusteena.

Perustuslain 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

2 §. Maakuntajaon perusteet. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi maakuntajaon perusteista. Pykälän mukaan maakunnaksi määrättäisiin alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Maakuntaan kuuluu vähintään kaksi kuntaa.

Ehdotettu pykälä vastaisi pääosin kumotun maakuntajakolain (1159/1997) sääntelyä ja pitkäaikaista hyvinvointialueiden perustamista edeltänyttä käytäntöä. Maakunnan alueen määrittämisessä käytettävät keskeiset kriteerit ovat asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäyntiliikenne, kuntien yhteistoiminta, elinkeinoelämän yhteydet, yhdistystoiminta-alueet sekä kulttuuri- ja historialliset perinteet. Näiden tekijöiden on katsottu kuvaavan toiminnallisesti, taloudellisesti ja alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaista kokonaisuutta. Maakunnan tulisi muodostaa tältä pohjalta mahdollisimman yhtenäinen alue, jonka asukkailla on yhteinen kulttuuri- ja intressiympäristö. Hallinnon rakenteen muuttumisen vuoksi laaja-alueisten kuntayhtymien merkitys maakuntajaoille on vähentynyt.

3 §. Valtioneuvoston toimivalta. Pykälän mukaan valtioneuvosto päättäisi maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet. Valtioneuvosto päättäisi maakuntien lukumäärään, alueisiin ja nimiin tehtävistä muutoksista. Valtioneuvoston toimivalta määräytyisi samoin kuin voimassa olevassa hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa. Maakuntajako perustuisi voimaanpanolain 6 §:ssä säädettyyn.

4 §. Maakuntajaon muuttamisen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin maakuntajaon muuttamisen edellytyksistä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että maakuntajako voidaan muuttaa, jos maakunnat täyttävät muutoksen jälkeen 2 §:ssä säädetyt edellytykset.

Pykälän 2 momentin mukaan maakuntajako muutettaessa tulisi pyrkiä kielellisesti yhteensopiviin alueisiin, joilla turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Perustuslain 122 § mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Koska maakuntajako toimii hallinnon muiden aluejakojen perusteena, on kielellisten oikeuksien turvaaminen siinä erityisen tärkeää.

5 §. Maakuntajaon muuttamisen vireillepano. Pykälässä säädettäisiin maakuntajaon muuttamisen vireillepanosta. Muutokset voivat koskea maakuntien lukumäärään, alueisiin tai nimiin tehtäviä muutoksia. Maakuntajaon merkitys hallinnon järjestämisessä puoltaa sitä, että muutoksen vireilletulosta säädetään erikseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tahoista, jotka voisivat tehdä esityksen. Esityksen maakuntajaon muuttamisesta voisivat tehdä maakunnan alueella olevat kunnat, maakunnan liitot sekä ministeriöt, joiden hallinnonalaan maakuntajako vaikuttaa suoraan. Esitys olisi tehtävä valtiovarainministeriölle, joka vastaisi päätöksen valmistelusta ja esittelystä

valtioneuvostossa. Maakuntajaon muuttamista koskevassa esityksessä on perusteltava maakuntajaon muuttamisen tarve ja selvitettävä, miten 2 §:ssä säädetty perusteet täyttyvät.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö voisi panna vireille maakuntajaon muutoksen ilman 1 momentissa tarkoitettua esitystä, jos 2 §:ssä säädetty perusteet sitä edellyttävät.

6 §. Maakuntajaon muuttamisen valmistelu. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi maakuntajaon muuttamisen valmistelusta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtiovarainministeriön olisi maakuntajaon muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan selvitettävä, miten muutos vaikuttaa valtion viranomaisten toimialuejakoon ja Euroopan unionin toiminnassa noudatettaviin aluejakoihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valmistelussa kuultavista tahoista. Luonnollisesti valtiovarainministeriö voisi kuulla kaikkia muita tarpeellisiksi katoamiaan tahoja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta pyytää ennen päätöksentekoa lausunto myös Kotimaisten kielten keskukselta, jos halutaan ottaa käyttöön nimi, jota ei maakunnan nimenä vielä ole.

7 §. Päätöksenteko. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi muutoksen ajankohdasta, päätöksenteon aikataulusta sekä päätöksen julkaisemisesta. Pykälässä ehdotetaan voimassa olevassa hyvinvointialue- ja maakuntalaissa säädettyä pidempää aikaa päätöksenteon ja voimaantulemisen välille, jotta muutoksen aiheuttamat vaikutukset on mahdollista huomioida muissa valtion aluejaoissa. Muilta osin ehdotus vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan maakuntajaon muutos on määrättävä tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös maakuntajaon muutoksesta on tehtävä ennen voimaantuloa edeltävän vuoden alkua.

Pykälän 3 momentin mukaan päätös maakuntajaon muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa. Päätös maakuntajaon muutoksen hylkäämisestä on annettava erikseen tiedoksi esityksen tekijälle.

8 §. Maakuntajaon vaikutukset valtion hallintoon. Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä ja toteuttaisi käytännössä perustuslain 122 § vaatimusta yhtenäisiin aluejakoihin pyrkimisestä.

Pykälän mukaan valtion viranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua 1 §:ssä tarkoitettuun maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta taikka, jos toimialue on pienempi kuin maakunta niin, että viranomaisen toimialue on kokonaisuudessaan yhden maakunnan alueella.

9 §. Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen. Ehdotettu pykälä vastaisi voimassa olevaa hyvinvointialue- ja maakuntajakolain sääntelyä.

Pykälän mukaan, jos kunta lakkaa kuntarakennelaissa (1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen seurauksena, valtioneuvosto päättää mainitun lain 35 §:n mukaisesti, mihin maakuntaan uusi kunta kuuluu.

10 §. Muutoksenhaku. Maakuntajakoa koskeva päätös olisi valtioneuvoston tekemä hallintopäätös, josta voisi hakea muutosta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston päätökseen maakuntajaon muuttamisesta ja maakuntajaon muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä saa hakea muutosta asianomainen maakunnan liitto ja muutoksen kohteena olevan maakunnan alueen kunta sekä kunnan jäsen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus käsiteltäisiin korkeimmassa hallinto-oikeudessa kiireellisenä.

11 §. Voimaantulo. Pykälään sisältyisivät tavanomaiset voimaantulosäännökset. Tämän lain voimaan tullessa noudatettaisiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua maakuntajakoa.

7.3 Laki hyvinvointialueesta

5 §. Hyvinvointialueet ja maakuntajako. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin hyvinvointialuejakolain ja maakuntajakolain säätämistä koskeva teknisluonteinen muutos.

27 §. Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä ei enää säädettäisi mahdollisuudesta tukea toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Jatkossa momentin mukaan valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voisi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa. Sisäistä toimintaa ei ole määritelty voimassa olevassa säännöksessä. Tuen käyttökohteet jäisivät jatkossakin paikalliseen harkintaan. Aluevaltuustoryhmiä voitaisiin tukea esimerkiksi antamalla ryhmän käyttöön tiloja, sihteeriapua, tietoyhteyksiä ja laitteita sekä avustamalla luottamushenkilöiden koulutusta tai sellaisten tilaisuuksien järjestämistä, jotka liittyvät hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvien asioiden käsittelyyn. Esimerkiksi hyvinvointialueen asukkaiden kuuleminen ja keskustelutilaisuudet hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvistä asioista olisivat jatkossakin mahdollisia.

Lisäksi ehdotetaan raportoinnin läpinäkyvyyden parantamiseksi, että tuen määrän lisäksi hyvinvointialueen tilinpäätöksessä tulisi ilmoittaa valtuustoryhmittäin tuen käyttökohteet. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti tukea myönnettäessä on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tukea ei voitaisi myöntää vuosittaisena kokonaissummana, vaan tuki voitaisiin myöntää vain erikseen yksilöityjen kustannuksien kattamiseen. Sääntely edellyttäisi, että tuesta päätettäessä tulisi tuen käyttötarkoitus yksilöidä, jolloin tuen käyttäminen ei jää valtuustoryhmän vapaasti harkittavaksi.

87 §. Palkkiot ja korvaukset. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa täsmennettäisiin siten, että kokouspalkkioita voidaan maksaa ainoastaan toimielimen ja vaikuttamistoimielimen kokouksista. Kohtaa ei sovellettaisi erilaisiin toimielimen kokouksen ulkopuolisiin tilaisuuksiin ja kokoontumisiin. Toimielinten kokousten ulkopuolisista hyvinvointialueen järjestämistä tilaisuuksista voitaisiin maksaa 2 momentissa tarkoitettuja erillispalkkioita hyvinvointialueen harkinnan mukaan.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen palkkioiden ja korvausten tulisi olla kohtuullisia ottaen huomioon hyvinvointialueen toiminta ja talous. Palkkioiden suuruus perustuu luottamushenkilön asemaan ja tehtäviin. Säännös olisi luonteeltaan osin informatiivinen, ja sillä toteutettaisiin osaltaan hallintolain hyvän hallinnon perusteita. Palkkioiden perusteiden määrittelyssä tulisi luonnollisesti ottaa huomioon

hyvinvointialueen toiminta ja talous sekä esimerkiksi toimielimen tehtäväalan laajuus. Aluevaltuuston tehtäviin kuuluu 22 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaan päättää luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista.

122 §. *Hyvinvointialueen arviointimenettely.* Pykälän 3 ja 4 momenttiin tehtäisiin hyvinvointialuejakolain säätämistä koskeva teknisluonteinen muutos.

7.4 Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta

6 §. *Maakuntajako.* Pykälän 2 momentin lakiviittaukseen tehtäisiin maakuntajakolain säätämisestä johtuva teknisluonteinen muutos.

7 §. *Hyvinvointialueiden nimet ja alueet.* Pykälän 3 momentin lakiviittaukseen tehtäisiin hyvinvointialuejakolain säätämisestä johtuva teknisluonteinen muutos.

8 Voimaantulo

Esitetään, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian. Esitetään, että hyvinvointialuelain 27 ja 87 § tulevat kuitenkin voimaan 1.1.2026.

Hyvinvointialueiden nimistä ja alueista sekä maakuntajaosta tämän lain voimaan tullessa säädetään sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetussa laissa.

9 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2026 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esityksessä ehdotetuilla hyvinvointialuelain 27 ja 87 §:n muutoksilla on vaikutusta vuodesta 2026 lukien hyvinvointialueiden yleiskatteellisen rahoituksen määrään (momentti 28.89.31 Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoitus). Vaikutus olisi viisi miljoonaa euroa valtion rahoitusta vähentävä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskien esitystä on arvioitava perustuslain hallinnollisia jaotuksia koskevan 122 §:n kannalta.

Esityksellä purettaisiin yhteys, jonka mukaan hyvinvointialueen muuttaminen samalla muuttaisi maakuntajakoa. Esityksellä ei muutettaisi hyvinvointialueita koskevaa perusratkaisua. Esityksellä ei muutettaisi voimassa olevaa hyvinvointialue- tai maakuntajakoa eikä voimassa olevan hyvinvointi- ja maakuntajakolain säännöksiä hyvinvointialueen yhdistämisen edellytyksistä. Voimassa oleva muutettavaksi ehdotettu sääntely on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Perustuslakivaliokunta ei ottanut hyvinvointialueiden perustamiseen johtaneesta hallituksen esityksestä (HE 241/2020 vp.) antamassaan lausunnossa (PeVL 17/2021 vp.) erikseen kantaa maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon yhtenäisyyteen Uudenmaan erillISRatkaisua lukuun ottamatta.

Esityksellä ei olisi vaikutuksia kuntajakoon. Esityksellä ei myöskään muutettaisi valtion viranomaisten aluejaotuksia. Valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä.

Perustuslain 122 §:ssä säädetään hallinnollisista jaotuksista. Hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Kuntajaon perusteista säädetään lailla. Perustuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 1/1998) mukaan pyrkimys yhteensopiviin aluejaotuksiin merkitsee perustuslaissa säädettäväksi ehdotettua vaatimusta välttää monia erilaisia aluejaotuksia valtion alue- ja paikallishallintoa järjestettäessä. Perusteluissa viitattiin tuolloin voimassa olleeseen valtioneuvoston valtion aluejakojen yhtenäistämisestä antamaan periaatepäätökseen (6.2.1997), jonka mukaan valtion alueviranomaisten aluejaot yhteensovitetaan maakuntajakoon, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Periaatepäätöksen todettiin olevan sopusoinnussa ehdotetun perustuslain säännöksen kanssa. Maakuntajaon perusteista säädettiin tuolloin voimassa olleessa maakuntajakolaissa.

Esityksen mukaan hyvinvointialueen tulisi muodostua yhdestä tai useammasta kokonaisesta maakunnasta, jollei olisi erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Sääntelyllä pyritään varmistamaan aluejakojen yhtenäisyyttä siten, että yhteys maakuntajakoon säilyy. Hyvinvointialue ei voisi toimia lähtökohtaisesti kokonaan irrallaan maakuntajaosta. Sääntelyssä korostetaan sitä, hyvinvointialueen alue tulisi muodostua pääsääntöisesti kokonaisista maakunnista, jolloin tarkoituksenmukaisen toiminnallisen alueellisen kokonaisuuden vaatimuksen voidaan katsoa tästä osin täyttyvän.

Maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon kytkennän poistamisella edistetään muiden aluejakojen tarkoituksenmukaisuutta, koska ne eivät seuraisi säädösperusteisesti hyvinvointialueen muuttamista.

Esityksen mukaan hallinnon järjestämistä, alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten Suomi jakaantuisi maakuntiin. Maakunnaksi voitaisiin määrätä alue, johon kuuluvat kunnat muodostaisivat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Maakuntajaoon perusteista säätäminen edistää muiden aluejakojen ja maakuntaan liitännäisten toimintojen tarkoituksenmukaista toteuttamista. Ehdotettu sääntely ei estäisi maakuntajaon muuttamista erikseen toiminnallisilla perusteilla hyvinvointialuejakoa vastaavasti. Maakuntajako on perustunut pitkäaikaiseen traditioon.

Perustuslakivaliokunnan perustuslain 122 §:ää koskeva lausuntokäytäntö koskee erityisesti kielellisiä oikeuksia. Perustuslain 122 §:n 1 momentissa viitataan kielellisiin oikeuksiin, ja tärkeää lainkohdan perustelujen mukaan on, että hallintoa järjestettäessä otetaan huomioon kielelliset perusoikeudet sekä turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään. Säännöksessä korostetaan kielellisen yhdenvertaisuuden vaatimusta edellyttämällä näiden mahdollisuuksien turvaamista samanlaisten perusteiden mukaan (HE 1/1998 vp, s. 177/I).

Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi valtion aluejakojen yhteydessä korostanut, että kielelliset perusoikeudet on otettava huomioon jo aluejakojen ja niiden muutoksien valmisteltaessa (PeVL 21/2009 vp). Esityksellä ei muutettaisi aluejakojen eikä siten myöskään viranomaisten kielellistä asemaa. Aluejakojen muuttamista koskevassa valmistelussa on otettava huomioon kielelliset perusoikeudet.

Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta korosti lausunnossaan PeVL 26/2017 vp (s. 18–30) maakuntaitsehallinnon välttämättöminä peruselementteinä itsehallinnon kansanvaltaista perustaa ja siihen nojautuvaa demokraattista päätöksentekoa sekä maakunnan tehtävien ja hallinnon lakiperustaa. Valiokunta toteaa kuitenkin lausunnossaan PeVL 17/2021 vp (s. 6), että perustuslain 121 §:n 4 momentista tai sen esitöistä ei kuitenkaan ole luettavissa samanlaisia

vaatimuksia maakuntien itsehallinnolle kuin perustuslain 121 §:n 1–3 momentista kunnan asukkaiden itsehallinnolle (PeVL 26/2017 vp, s. 20). Perustuslainsäätäjän ei perustuslakivaliokunnan mukaan voida katsoa tarkoittaneen kuntaa suurempien alueiden itsehallinnon olevan samanlaista kuin kunnan asukkaiden itsehallinto, jolla on pitkät historialliset perinteet ja nimenomaisesti säädetty erityiset valtiosääntöoikeudelliset takeet (PeVL 26/2017 vp, s. 20). Perustuslain vaali- ja osallistumisoikeuksia koskevan 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Näitä oikeuksia toteutetaan aluevaaleja koskevien sekä hyvinvointialuelain 5 luvun säännösten nojalla. Kyseinen luku sisältää säännökset äänioikeudesta aluevaaleissa ja äänestys-oikeudesta hyvinvointialueen kansanäänestyksessä (28 §), osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista (29 §), aloiteoikeudesta (30 §), hyvinvointialueen kansanäänestyksestä (31 §), hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimistä (32 §), kansalliskielilautakunnasta ja saamen kielen lautakunnasta (33 §) sekä viestinnästä (34 §). Hyvinvointialuelain 29 §:n mukaan hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Pykälän esimerkkiluettelon mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä asukasraateja, 2) selvittämällä asukkaiden ja hyvinvointialueella säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa, 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia hyvinvointialueen toimielimiin, 4) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa; 5) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua hyvinvointialueen talouden suunnitteluun ja 6) tukemalla asukkaiden sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. Hyvinvointialuestrategiassa tulee hyvinvointialuelain 41 §:n mukaan ottaa huomioon muun muassa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Hyvinvointialuelain 22 §:n mukaan aluevaltuuston tehtäviin kuuluu päättäminen luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista. Hyvinvointialuelain aluevaltuustoryhmien tukemista koskevaan 27 §:ään ja luottamushenkilöiden palkkioita koskevaan 87 §:n esitetyillä muutoksilla tarkennetaan tuen ja korvausten myöntämisperusteita. Lisäksi 27 §:ään esitetyllä tuen käyttökohteiden raportointia tarkoittavalla muutoksella lisätään valtuustoryhmien tuen läpinäkyvyyttä. Säännöstä täsmennettäisiin koskemaan nimenomaisesti valtuustoryhmien toimintaa. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä ei enää säädettäisi mahdollisuudesta tukea toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Jatkossa momentin mukaan valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voisi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa. Esimerkiksi hyvinvointialueen asukkaiden kuuleminen ja keskustelutilaisuudet hyvinvointialueen päätöksentekoon liittyvistä asioista olisivat jatkossakin mahdollisia. Ehdotuksen ei katsota kaventavan hyvinvointialueen asukkaisen ja palvelunkäyttäjien osallistumisoikeuksia ottaen huomioon myös, että valtuustoryhmien tukeminen on aluevaltuuston harkinnassa. Hyvinvointialue päättää itsehallintonsa nojalla luottamushenkilöiden palkkioiden perusteista sekä aluevaltuustoryhmien tukemisesta. Asukkaiden ja palvelunkäyttäjien osallistumisoikeuksia toteutetaan hyvinvointialuelain 5 luvun sääntelyn perusteella ja perustuen aluevaltuuston hyväksymään hyvinvointialuelain 41 §:ssä säädettyyn hyvinvointialuestrategiaan.

Mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolain (614/2021) nimike, 1 §, 2 §:n 1 ja 3 momentti, 3 ja 4 §, 7 §:n 2 momentin 3 kohta, 9 §, 10 §:n 3 momentti, 11 §, 15 §:n 3 momentti, 19 §:n otsikko ja 20 §:n 1 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 9 a §, 16 §:ään uusi 2 momentti, 17 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja lakiin uusi 18 a § seuraavasti:

Hyvinvointialuejakolaki

1 §

Hyvinvointialueet

Suomi jakaantuu hyvinvointialueisiin. Niiden itsehallinnosta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021).

Hyvinvointialueen alueena on yksi tai useampi kokonainen maakuntajakolaissa (/) tarkoitettu maakunta, jollei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Uudenmaan maakunnan alueella voi kuitenkin olla useampi kuin yksi hyvinvointialue, jos se on tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Hyvinvointialueen on muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa hyvinvointialueen tehtävien järjestämiseksi toiminnallisen kokonaisuuden.

2 §

Hyvinvointialueen muuttaminen

Tässä laissa hyvinvointialueen muuttamisella tarkoitetaan hyvinvointialueiden yhdistymistä ja kunnan siirtämistä kuuluvaksi toiseen hyvinvointialueeseen.

Hyvinvointialueita voidaan muuttaa myös siten, että kunta siirretään kuuluvaksi toiseen hyvinvointialueeseen, jolloin hyvinvointialueiden lukumäärä ei muutu (kunnan siirtäminen).

3 §

Maakuntajaon muutoksen vaikutus hyvinvointialueeseen

Jos kunta siirretään kuuluvaksi toiseen maakuntaan, muutos vaikuttaa hyvinvointialuejakoon sitä vuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan seuraavat aluevaalit.

4 §

Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen

Jos kunta lakkaa kuntarakennelaissa (1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen seurauksena, valtioneuvosto päättää mainitun lain 35 §:n mukaisesti, mihin hyvinvointialueeseen uusi kunta kuuluu.

7 §

Hyvinvointialueen muuttamista koskevan esityksen sisältö

Hyvinvointialueiden yhteiseen esitykseen hyvinvointialueiden yhdistymisestä on liitettävä aluevaltuustojen yhtäpitävät päätökset esityksestä ja siihen liittyvä selvitys:

3) uuden hyvinvointialueen nimestä;

9 §

Hyvinvointialueen muuttamista koskevan aluejakoselvityksen toimittaminen

Hyvinvointialueiden on osallistuttava hyvinvointialueiden muuttamista koskevan aluejakoselvityksen ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun aluejakoselvittäjän ehdotuksen valmisteluun. Aluejakoselvittäjä laatii ehdotuksen hyvinvointialueen muuttamisesta sekä 7 §:n 2 momentissa tarkoitetusta hyvinvointialueiden yhdistymiseen liittyvästä selvityksestä tai 19 §:ssä tarkoitetusta kunnan siirtämiseen liittyvästä hyvinvointialueiden välisestä taloudellisesta selvityksestä taikka 18 a §:ssä tarkoitetusta hyvinvointialueen jakautumista koskevasta taloudellisesta selvityksestä.

Jos aluejakoselvittäjä katsoo selvityksen perusteella hyvinvointialueiden muuttamisen tarpeelliseksi, hänen on tehtävä muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustoille ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustolle ehdotus hyvinvointialueen muuttamisesta. Ehdotus käsitellään muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustoissa ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustossa.

Aluejakoselvittäjän on toimitettava esityksensä hyvinvointialueen muuttamisesta valtiovarainministeriölle ja liitettävä siihen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustojen ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuuston aluejakoselvittäjän ehdotuksesta antamat lausunnot.

9 a §

Aluejakoselvittäjän asema

Aluejakoselvittäjä voidaan ottaa virkasuhteeseen. Aluejakoselvittäjään, jota ei ole otettu virkasuhteeseen, sovelletaan hänen tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvauksesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Aluejakoselvittäjällä tulee olla tehtävän hoitamiseen riittävä asiantuntemus ja kokemus.

Aluejakoselvittäjällä on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta tehtävänsä suorittamista varten välttämättömät hyvinvointialueiden ja hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta koskevat tiedot sekä muuta apua.

Aluejakoselvityksen toimittamisesta aiheutuvat kustannukset suoritetaan valtion varoista.

10 §

Päätöksenteon edellytykset

Valtiovarainministeriön on hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuultava niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee. Jos hyvinvointialueen yhdistyessä uudelle hyvinvointialueelle aiotaan antaa nimi, joka ei ole ollut aiemmin hyvinvointialueen nimenä, nimestä on ennen hyvinvointialueiden yhdistymistä koskevan päätöksen tekemistä hankittava Kotimaisten kielten keskuksen lausunto.

11 §

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta on tehtävä ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden alkua.

Hyvinvointialueen muutos on määrättävä tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta. Kunnan siirtämistä koskeva hyvinvointialueen muutos on määrättävä tulemaan voimaan sitä vuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan seuraavat aluevaalit.

Päätökset hyvinvointialueen muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa ja toimitettava julkaistaviksi muutoksen kohteina olevilla hyvinvointialueilla siten kuin hyvinvointialueen ilmoitukset hyvinvointialueella julkaistaan. Päätökset hyvinvointialueen muutoksen hylkäämisestä on annettava erikseen tiedoksi esityksen tekijälle.

15 §

Muiden luottamushenkilöiden toimikausi ja viranhaltijoiden viranhoidon alkaminen

Uuden hyvinvointialueen tarkastuslautakunta ja tilintarkastajat tarkastavat yhdistyvien hyvinvointialueiden tarkastuslautakuntien ja tilintarkastajien valmistelun pohjalta yhdistyvien hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden hyvinvointialueen muutoksen voimaantuloa edeltävältä vuodelta siten kuin hyvinvointialueesta annetun lain 14 luvussa säädetään. Tarkastus koskee myös hyvinvointialueen muutoksen valmistelua. Uuden hyvinvointialueen aluevaltuusto päättää yhdistyvien hyvinvointialueiden tilinpäätösten hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta.

16 §

Henkilöstön asema

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilöstöön kohdistuva lomapalkkavelka siirtyy uudelle hyvinvointialueelle.

17 §

Omaisuuksien ja velkojen siirtyminen hyvinvointialueen lakatessa

Jos lakkaava hyvinvointialue jaetaan kahden tai useamman hyvinvointialueen kesken, muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden tulee sopia omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisestä. Jos sopimusta ei ole tehty kuutta kuukautta ennen muutoksen

voimaantuloa, jako toimitetaan kiinteistöjen, niihin liittyvän irtaimen omaisuuden ja niihin kohdistuvien velkojen sekä toimitilojen vuokrasopimusten osalta kiinteistöjen sijaintipaikan mukaan. Irtaimen omaisuuteen ja sopimuksiin liittyvä velka kohdistetaan alueelle, jolle irtain tai sopimukset siirtyvät. Muun omaisuuden ja muiden velkojen ja sopimusten osalta jako tehdään hyvinvointialueen väestön jakautumisen suhteessa, ellei omaisuuden ja velkojen tasapuolisen jaon varmistamiseksi muu jakosuhte ole perusteltu.

Jos hyvinvointialue jaetaan, omaisuuden sekä velkojen ja velvoitteiden jakaminen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden kesken ei saa vaarantaa velkojien eikä muiden oikeudenhaltijoiden asemaa. Jollei velkoja tai muu oikeudenhaltija ole valtio, vastuuta sitoumuksesta ei saa siirtää toiselle hyvinvointialueelle ilman kyseisen oikeudenhaltijan suostumusta.

18 a §

Hyvinvointialueen jakautumista koskeva taloudellinen selvitys

Jos hyvinvointialue jaetaan useamman hyvinvointialueen kesken, lakkaavan hyvinvointialueen on toimitettava omaisuuttaan koskeva taloudellinen selvitys toimintaa jatkaville hyvinvointialueille.

Selvitykseen on sisällytettävä vähintään omaisuus, velat, sitoumukset ja saatavat sijainnin mukaan sellaisina kuin niiden arvioidaan olevan hyvinvointialueen muuttamisen voimaan tullessa. Sijaintiin liittymätön omaisuus ja velat on eriteltävä.

19 §

Taloudellisen selvityksen toimittaminen kunnan siirtämisen yhteydessä

20 §

Muutoksenhaku

Valtioneuvoston päätökseen hyvinvointialueen muuttamisesta ja hyvinvointialueen muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä saa hakea muutosta valittamalla muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue ja sen jäsen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Maakuntajakolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Maakunnat

Hallinnon järjestämistä, alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten Suomi jakaantuu maakuntiin.

2 §

Maakuntajaon perusteet

Maakunnaksi määrätään alue, johon kuuluvat kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Maakuntaan kuuluu vähintään kaksi kuntaa.

3 §

Valtioneuvoston toimivalta

Valtioneuvosto päättää maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet.

4 §

Maakuntajaon muuttamisen edellytykset

Maakuntajakoa voidaan muuttaa, jos maakunnat täyttävät muutoksen jälkeen 2 §:ssä säädetty edellytykset.

Maakuntajakoa muutettaessa tulee pyrkiä kielellisesti yhteensopiviin alueisiin, joilla turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

5 §

Maakuntajaon muuttamisen vireillepano

Esityksen maakuntajaon muuttamisesta voivat tehdä maakunnan alueella oleva kunta, maakunnan liitto, alueiden käytöstä vastaava ministeriö tai alueiden kehittämisestä vastaava ministeriö. Esitys on toimitettava valtiovarainministeriölle. Maakuntajaon muuttamista koskevassa esityksessä on perusteltava maakuntajaon muuttamisen tarve ja selvítettävä, miten 2 §:ssä säädetty perusteet täyttyvät.

Valtiovarainministeriö voi panna vireille maakuntajaon muutoksen ilman 1 momentissa tarkoitettua esitystä, jos 2 §:ssä säädetty perusteet sitä edellyttävät.

6 §

Maakuntajaon muuttamisen valmistelu

Valtiovarainministeriön on maakuntajaon muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan selvítettävä, miten muutos vaikuttaa valtion viranomaisten toimialuejakoon ja Euroopan unionin toiminnassa noudatettaviin aluejakoihin.

Maakuntajaon muuttamisesta on pyydetävä niiden ministeriöiden lausunto, joiden toimialalla muutos vaikuttaa sekä kuultava niitä maakunnan liittoja ja kuntia, joita muutos koskee, sekä asianomaisia hyvinvointialueita ja valtion viranomaisia.

Jos maakunnalle aiotaan antaa nimi, joka ei ole ollut aiemmin maakunnan nimenä, nimestä on ennen päätöksen tekemistä hankittava Kotimaisten kielten keskuksen lausunto.

7 §

Päätöksenteko

Maakuntajaon muutos on määrättävä tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta.
Päätös maakuntajaon muutoksesta on tehtävä ennen voimaantuloa edeltävän vuoden alkua.
Päätös maakuntajaon muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa. Päätös maakuntajaon muutoksen hylkäämisestä on annettava erikseen tiedoksi esityksen tekijälle.

8 §

Maakuntajaon vaikutukset valtion hallintoon

Valtion viranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua 1 §:ssä tarkoitettuun maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta taikka, jos toimialue on pienempi kuin maakunta niin, että viranomaisen toimialue on kokonaisuudessaan yhden maakunnan alueella.

9 §

Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen

Jos kunta lakkaa kuntarakennelaissa (1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen seurauksena, valtioneuvosto päättää mainitun lain 35 §:n mukaisesti, mihin maakuntaan uusi kunta kuuluu.

10 §

Muutoksenhaku

Valtioneuvoston päätökseen maakuntajaon muuttamisesta ja maakuntajaon muuttamista koskevan esityksen hylkäämisestä saa hakea muutosta asianomainen maakunnan liitto ja muutoksen kohteena olevan maakunnan alueen kunta sekä kunnan jäsen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Muutoksenhausta korkeimpaan hallinto-oikeuteen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Valitus käsitellään korkeimmassa hallinto-oikeudessa kiireellisenä.

11 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021) 6 §:n 1 momentissa säädettyä maakuntajakoa noudatetaan, kunnes valtioneuvosto päättää 3 §:n nojalla toisin.

3.

Laki

hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 5 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 momentti, 87 §:n 1 momentin 1 kohta ja 122 §:n 3 ja 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 122 §:n 3 ja 4 momentti laissa 1056/2024, sekä
lisätään 87 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

5 §

Hyvinvointialueet ja maakuntajako

Hyvinvointialueiden muuttamisesta säädetään hyvinvointialuejakolaissa (/).

27 §

Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen

Valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa. Tukea myönnettäessä hyvinvointialueen on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tiedot tuen määrästä ja käyttökohteesta on ilmoitettava valtuustoryhmittäin hyvinvointialueen tilinpäätöksessä.

87 §

Palkkiot ja korvaukset

Luottamushenkilölle maksetaan:

1)kokouspalkkiota toimielimen ja vaikuttamistoimielimen kokouksista;

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen palkkioiden ja korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon hyvinvointialueen toiminta ja talous. Palkkioiden suuruus perustuu luottamushenkilön asemaan ja tehtäviin.

122 §

Hyvinvointialueen arviointimenettely

Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten

turvaamiseksi tarvittavista toimista. Lisäksi arviointiryhmän on käsiteltävä hyvinvointialuejakolain 6 §:ssä tarkoitettu ehdotus hyvinvointialueen muuttamisen vireillepanosta. Aluevaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpide-ehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat aluevaltuuston päätöksiä toimenpiteistä. Toimenpiteistä raportoidaan neljännesvuosittain osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä 13 a §:ssä tarkoitettussa neuvottelussa. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella. Hyvinvointialueen on saatettava selvitys valtiovarainministeriön tietoon tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä.

Valtiovarainministeriö päättää arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten ja aluevaltuuston päätösten perusteella hyvinvointialuejakolain 8 §:ssä tarkoitetun aluejakoselvittäjän asettamisesta selvittämään hyvinvointialueen muuttamista. Ratkaisu aluejakoselvityksen tarpeellisuudesta voidaan tehdä myös uutta arviointimenettelyä käynnistämättä, jos toimenpiteet eivät ole toteutuneet ja 123 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____. Sen 27 ja 87 § tulevat kuitenkin voimaan 1. päivänä tammikuuta 2026.

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannuttamisesta annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannuttamisesta annetun lain (616/2021) 6 §:n 2 momentti ja 7 §:n 3 momentti seuraavasti:

6 §

Maakuntajako

Maakuntajaon muuttamisesta säädetään maakuntajakolaissa (/).

7 §

Hyvinvointialueiden nimet ja alueet

Hyvinvointialueen muuttamisesta säädetään hyvinvointialuejakolaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Helsingissä 18.9.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen

1.

Laki

hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyvinvointialue- ja maakuntajakolain (614/2021) nimike, 1 §, 2 §:n 1 ja 3 momentti, 3 ja 4 §, 7 §:n 2 momentin 3 kohta, 9 §, 10 §:n 3 momentti, 11 §, 15 §:n 3 momentti, 19 §:n otsikko ja 20 §:n 1 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 9 a §, 16 §:ään uusi 2 momentti, 17 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja lakiin uusi 18 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Hyvinvointialuejakolaki

1 §

1 §

Maakuntajako ja hyvinvointialueet

Hyvinvointialueet

Suomi jakaantuu maakuntiin. Maakuntaan kuuluu vähintään kaksi kuntaa.

Suomi jakaantuu hyvinvointialueisiin. Niiden itsehallinnosta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021). Hyvinvointialueen alueena on maakunta. Uudenmaan maakunnan alueella voi kuitenkin olla useampi kuin yksi hyvinvointialue, jos se on tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Hyvinvointialue on muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden.

Suomi jakaantuu hyvinvointialueisiin. Niiden itsehallinnosta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021).

Hyvinvointialueen alueena on yksi tai useampi kokonainen maakuntajakolaissa (/) tarkoitettu maakunta, jollei ole erityistä toiminnallista perustetta poiketa maakuntajaosta. Uudenmaan maakunnan alueella voi kuitenkin olla useampi kuin yksi hyvinvointialue, jos se on tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Hyvinvointialueen on muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa hyvinvointialueen tehtävien järjestämiseksi toiminnallisen kokonaisuuden.

Hyvinvointialueen muuttaminen, hyvinvointialueiden yhdistyminen ja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki
*hyvinvointialueen jakaminen muuttaa 1
momentissa tarkoitettua maakuntajakoa
hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden
muutosta vastaavasti.*

Hyvinvointialuejakolaki

2 §

2 §

Hyvinvointialueen muuttaminen

Hyvinvointialueen muuttaminen

Tässä laissa hyvinvointialueen
muuttamisella tarkoitetaan
hyvinvointialueiden yhdistymistä ja kunnan
siirtämistä kuuluvaksi toisen
hyvinvointialueen alueella olevaan
maakuntaan.

Tässä laissa hyvinvointialueen
muuttamisella tarkoitetaan
hyvinvointialueiden yhdistymistä ja kunnan
siirtämistä kuuluvaksi toiseen
hyvinvointialueeseen.

Hyvinvointialueita voidaan muuttaa myös
sitien, että kunta siirretään kuuluvaksi toiseen

Hyvinvointialueita voidaan muuttaa myös
sitien, että kunta siirretään kuuluvaksi toiseen
hyvinvointialueeseen, jolloin
hyvinvointialueiden lukumäärä ei muutu
(kunnan siirtäminen).

maakuntaan, jolloin hyvinvointialueiden
lukumäärä ei muutu (kunnan siirtäminen).

3 §

3 §

Maakuntajaon vaikutukset valtion hallintoon

*Maakuntajaon muutoksen vaikutus
hyvinvointialueeseen*

*Valtion viranomaisten toimialueiden tulee,
jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua
1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun
maakuntajakoon niin, että viranomaisen
toimialue
muodostuu yhdestä tai useammasta
maakunnasta taikka, jos toimialue on
pienempi kuin
maakunta niin, että viranomaisen toimialue
on kokonaisuudessaan yhden maakunnan
alueella.*

*Jos kunta siirretään kuuluvaksi toiseen
maakuntaan, muutos vaikuttaa
hyvinvointialuejakoon sitä vuotta seuraavan
kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan
seuraavat aluevaalit.*

4 §

4 §

Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen

Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen

Jos kunta lakkaa kuntarakennelaissa
(1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen
seurauksena, valtioneuvosto päättää mainitun
lain 35 §:n mukaisesti, mihin maakuntaan
uusi kunta kuuluu.

Jos kunta lakkaa kuntarakennelaissa
(1698/2009) tarkoitetun kuntien yhdistymisen
seurauksena, valtioneuvosto päättää mainitun
lain 35 §:n mukaisesti, mihin
hyvinvointialueeseen uusi kunta kuuluu.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Hyvinvointialuejakolaki

7 §

7 §

*Hyvinvointialueen muuttamista koskevan
esityksen sisältö*

*Hyvinvointialueen muuttamista koskevan
esityksen sisältö*

Hyvinvointialueiden yhteiseen esitykseen hyvinvointialueiden yhdistymisestä on liitettävä aluevaltuustojen yhtäpitävät päätökset esityksestä ja siihen liittyvä selvitys:

Hyvinvointialueiden yhteiseen esitykseen hyvinvointialueiden yhdistymisestä on liitettävä aluevaltuustojen yhtäpitävät päätökset esityksestä ja siihen liittyvä selvitys:

3) uuden hyvinvointialueen ja tarvittaessa uuden maakunnan nimestä;

3) uuden hyvinvointialueen nimestä;

9 §

9 §

*Hyvinvointialueen muuttamista koskevan
aluejakoselvityksen toimittaminen*

*Hyvinvointialueen muuttamista koskevan
aluejakoselvityksen toimittaminen*

Hyvinvointialueiden on osallistuttava hyvinvointialueiden muuttamista koskevan aluejakoselvityksen ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun aluejakoselvittäjän ehdotuksen valmisteluun. Aluejakoselvittäjä laatii ehdotuksen hyvinvointialueen muuttamisesta sekä 7 §:n 2 momentissa tarkoitetusta hyvinvointialueiden yhdistymiseen liittyvästä selvityksestä tai 19 §:ssä tarkoitetusta kunnan siirtämiseen liittyvästä hyvinvointialueiden välisestä taloudellisesta selvityksestä.

Hyvinvointialueiden on osallistuttava hyvinvointialueiden muuttamista koskevan aluejakoselvityksen ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun aluejakoselvittäjän ehdotuksen valmisteluun. Aluejakoselvittäjä laatii ehdotuksen hyvinvointialueen muuttamisesta sekä 7 §:n 2 momentissa tarkoitetusta hyvinvointialueiden yhdistymiseen liittyvästä selvityksestä 19 §:ssä tarkoitetusta kunnan siirtämiseen liittyvästä hyvinvointialueiden välisestä taloudellisesta selvityksestä *taikka 18 a §:ssä tarkoitetusta hyvinvointialueen jakautumista koskevasta taloudellisesta selvityksestä.*

Jos aluejakoselvittäjä katsoo selvityksen perusteella hyvinvointialueiden muuttamisen tarpeelliseksi, hänen on tehtävä muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden valtuustoille ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustolle ehdotus hyvinvointialueen muuttamisesta. Ehdotus käsitellään muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustoissa ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustossa.

Jos aluejakoselvittäjä katsoo selvityksen perusteella hyvinvointialueiden muuttamisen tarpeelliseksi, hänen on tehtävä muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustoille ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustolle ehdotus hyvinvointialueen muuttamisesta. Ehdotus käsitellään muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustoissa ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustossa.

Aluejakoselvittäjän on toimitettava esityksensä hyvinvointialueen muuttamisesta

Aluejakoselvittäjän on toimitettava esityksensä hyvinvointialueen muuttamisesta

Voimassa oleva laki

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

valtiovarainministeriölle ja liitettävä siihen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustojen ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuuston aluejakoselvittäjän ehdotuksesta antamat lausunnot.

Aluejakoselvittäjä voidaan ottaa virkasuhteeseen. Aluejakoselvittäjään, jota ei ole otettu virkasuhteeseen, sovelletaan tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sekä vahingonkorvauslain (412/1974) säännöksiä julkisyhteisön ja virkamiehen korvausvastuusta. Tehtävään määrättävällä henkilöllä tulee olla tehtävän hoitamiseen riittävä asiantuntemus ja kokemus. Aluejakoselvittäjällä on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta tehtävänsä suorittamista varten välttämättömät hyvinvointialueiden ja hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta koskevat tiedot sekä muuta apua.

Aluejakoselvityksen toimittamisesta aiheutuvat kustannukset suoritetaan valtion varoista.

Ehdotus

Hyvinvointialuejakolaki

valtiovarainministeriölle ja liitettävä siihen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden aluevaltuustojen ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuuston aluejakoselvittäjän ehdotuksesta antamat lausunnot.

9 a §

Aluejakoselvittäjän asema

Aluejakoselvittäjä voidaan ottaa virkasuhteeseen. Aluejakoselvittäjään, jota ei ole otettu virkasuhteeseen, sovelletaan hänen tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvauksesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Aluejakoselvittäjällä tulee olla tehtävän hoitamiseen riittävä asiantuntemus ja kokemus.

Aluejakoselvittäjällä on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta tehtävänsä suorittamista varten välttämättömät hyvinvointialueiden ja hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta koskevat tiedot sekä muuta apua.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Hyvinvointialuejakolaki

Aluejakoselvityksen toimitamisesta aiheutuvat kustannukset suoritetaan valtion varoista.

10 §

10 §

Päätöksenteon edellytykset

Päätöksenteon edellytykset

Valtiovarainministeriön on hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuultava niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee, sekä selvitettävä, miten muutos vaikuttaa valtion viranomaisten toimialuejakoon ja Euroopan unionin toiminnassa noudatettaviin aluejakoihin. Jos hyvinvointialueen yhdistyessä uudelle hyvinvointialueelle aiotaan antaa nimi, joka ei ole ollut aiemmin hyvinvointialueen nimenä, nimestä on ennen hyvinvointialueiden yhdistymistä koskevan päätöksen tekemistä hankittava Kotimaisten kielten keskuksen lausunto.

Valtiovarainministeriön on hyvinvointialueen muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuultava niitä hyvinvointialueita ja kuntia, joita muutos koskee. Jos hyvinvointialueen yhdistyessä uudelle hyvinvointialueelle aiotaan antaa nimi, joka ei ole ollut aiemmin hyvinvointialueen nimenä, nimestä on ennen hyvinvointialueiden yhdistymistä koskevan päätöksen tekemistä hankittava Kotimaisten kielten keskuksen lausunto.

11 §

11 §

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta on tehtävä ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden kesäkuun loppua. Jos hyvinvointialueen muutoksen voimaantuloa edeltävänä vuonna toimitetaan aluevaalit, päätös hyvinvointialueen muuttamisesta on tehtävä vaalivuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Samassa yhteydessä päätetään hyvinvointialueen muutosta vastaavasta 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun maakuntajaon muutoksesta.

Päätös hyvinvointialueen muuttamisesta on tehtävä ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden alkua.

Hyvinvointialueen muutos on määrättävä tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta. Kunnan siirtämistä koskeva maakuntajaon muutos on määrättävä tulemaan voimaan sitä vuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan seuraavat aluevaalit.

Hyvinvointialueen muutos on määrättävä tulemaan voimaan kalenterivuoden alusta. Kunnan siirtämistä koskeva hyvinvointialueen muutos on määrättävä tulemaan voimaan sitä vuotta seuraavan kalenterivuoden alusta, jona toimitetaan seuraavat aluevaalit.

Päätökset hyvinvointialueen muuttamisesta sekä maakuntajaon muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa ja

Päätökset hyvinvointialueen muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa ja toimitettava julkaistaviksi muutoksen kohteina olevilla hyvinvointialueilla siten

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki
toimitettava *julkaistavaksi* muutoksen
kohteena olevilla hyvinvointialueilla siten
kuin hyvinvointialueen ilmoitukset
hyvinvointialueella julkaistaan. Päätökset
hyvinvointialueen muutoksen hylkäämisestä
sekä maakuntajaon muutoksen hylkäämisestä
on annettava erikseen tiedoksi esityksen
tekijälle.

15 §

*Muiden luottamushenkilöiden toimikausi ja
viranhaltijoiden viranhoidon alkaminen*

Uuden hyvinvointialueen
tarkastuslautakunta ja tilintarkastajat
tarkastavat yhdistyvien hyvinvointialueiden
tarkastuslautakuntien ja tilintarkastajien
valmistelun pohjalta yhdistyvien
hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden
hyvinvointialueen muutoksen voimaantuloa
edeltävältä vuodelta siten kuin
hyvinvointialueesta annetun lain 14 luvussa
säädetään. Tarkastus koskee myös
hyvinvointialueen muutoksen valmistelua.

16 §

Henkilöstön asema

17 §

*Omaisuuksien ja velkojen siirtyminen
hyvinvointialueen lakatessa*

Hyvinvointialuejakolaki

kuin hyvinvointialueen ilmoitukset
hyvinvointialueella julkaistaan. Päätökset
hyvinvointialueen muutoksen hylkäämisestä
on annettava erikseen tiedoksi esityksen
tekijälle.

15 §

*Muiden luottamushenkilöiden toimikausi ja
viranhaltijoiden viranhoidon alkaminen*

Uuden hyvinvointialueen
tarkastuslautakunta ja tilintarkastajat
tarkastavat yhdistyvien hyvinvointialueiden
tarkastuslautakuntien ja tilintarkastajien
valmistelun pohjalta yhdistyvien
hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden
hyvinvointialueen muutoksen voimaantuloa
edeltävältä vuodelta siten kuin
hyvinvointialueesta annetun lain 14 luvussa
säädetään. Tarkastus koskee myös
hyvinvointialueen muutoksen valmistelua.
*Uuden hyvinvointialueen aluevaltuusto
päättää yhdistyvien hyvinvointialueiden
tilinpäätösten hyväksymisestä ja
vastuuvapaudesta.*

16 §

Henkilöstön asema

*Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa
tilanteissa henkilöstöön kohdistuva
lomapalkkavelka siirtyy uudelle
hyvinvointialueelle.*

17 §

*Omaisuuksien ja velkojen siirtyminen
hyvinvointialueen lakatessa*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Hyvinvointialuejakolaki

Jos lakkaava hyvinvointialue jaetaan kahden tai useamman hyvinvointialueen kesken, muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden tulee sopia omaisuuden, sopimusten ja velkojen siirtymisestä. Jos sopimusta ei ole tehty kuutta kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa, jako toimitetaan kiinteistöjen, niihin liittyvän irtaimen omaisuuden ja niihin kohdistuvien velkojen sekä toimitilojen vuokrasopimusten osalta kiinteistöjen sijaintipaikan mukaan. Irtaimen omaisuuteen ja sopimuksiin liittyvä velka kohdistetaan alueelle, jolle irtain tai sopimukset siirtyvät. Muun omaisuuden ja muiden velkojen ja sopimusten osalta jako tehdään hyvinvointialueen väestön jakautumisen suhteessa, ellei omaisuuden ja velkojen tasapuolisen jaon varmistamiseksi muu jakosuhde ole perusteltu.

Jos hyvinvointialue jaetaan, omaisuuden sekä velkojen ja velvoitteiden jakaminen muutoksen kohteena olevien hyvinvointialueiden kesken ei saa vaarantaa velkojen eikä muiden oikeudenhaltijoiden asemaa. Jollei velkoja tai muu oikeudenhaltija ole valtio, vastuuta sitoumuksesta ei saa siirtää toiselle hyvinvointialueelle ilman kyseisen oikeudenhaltijan suostumusta.

18 a §

Hyvinvointialueen jakautumista koskeva taloudellinen selvitys

Jos hyvinvointialue jaetaan useamman hyvinvointialueen kesken, lakkaavan hyvinvointialueen on toimitettava omaisuuttaan koskeva taloudellinen selvitys toimintaa jatkaville hyvinvointialueille.

Selvitykseen on sisällytettävä vähintään omaisuus, velat, sitoumukset ja saatavat sijainnin mukaan sellaisina kuin niiden arvioidaan olevan hyvinvointialueen muuttamisen voimaan tullessa. Sijaintiin liittymätön omaisuus ja velat on eriteltävä.

19 §

Taloudellisen selvityksen toimittaminen

19 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki

Hyvinvointialuejakolaki

20 §

*Taloudellisen selvityksen toimittaminen
kunnan siirtämisen yhteydessä*

Muutoksenhaku

Valtioneuvoston päätökseen
hyvinvointialueen muuttamisesta,
maakuntajaon muuttamisesta,
hyvinvointialueen muuttamista koskevan
esityksen hylkäämisestä sekä maakuntajaon
muuttamista koskevan esityksen
hylkäämisestä saa hakea muutosta
valittamalla muutoksen kohteena oleva
hyvinvointialue ja sen jäsen.

20 §

Muutoksenhaku

Valtioneuvoston päätökseen
hyvinvointialueen muuttamisesta ja
hyvinvointialueen muuttamista koskevan
esityksen hylkäämisestä saa hakea muutosta
valittamalla muutoksen kohteena oleva
hyvinvointialue ja sen jäsen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 5 §:n 2 momentti, 27 §:n 2 momentti,
87 §:n 1 momentin 1 kohta ja 122 §:n 3 ja 4 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 122 §:n 3 ja 4
momentti laissa 1056/2024, sekä
lisätään 87 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

*Hyvinvointialueet ja maakuntajako**Hyvinvointialueet ja maakuntajako*

Hyvinvointialueiden muuttamisesta säädetään hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa (614/2021).

Hyvinvointialueiden muuttamisesta säädetään hyvinvointialuejakolaissa (/).

27 §

27 §

*Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen**Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen*

Valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tukea myönnettäessä on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tuen määrä valtuustoryhmittäin on ilmoitettava hyvinvointialueen tilinpäätöksessä.

Valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi hyvinvointialue voi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa sekä valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa. Tukea myönnettäessä hyvinvointialueen on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Tiedot tuen määrästä ja käyttökohteesta on ilmoitettava valtuustoryhmittäin hyvinvointialueen tilinpäätöksessä.

87 §

87 §

*Palkkiot ja korvaukset**Palkkiot ja korvaukset*

Luottamushenkilölle maksetaan:
1) kokouspalkkiota;

Luottamushenkilölle maksetaan:
1) kokouspalkkiota toimielimen ja vaikuttamistoimielimen kokouksista;

122 §

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen palkkioiden ja korvausten tulee olla kohtuullisia ottaen huomioon hyvinvointialueen toiminta ja talous. Palkkioiden suuruus perustuu luottamushenkilön asemaan ja tehtäviin.

122 §

*Hyvinvointialueen arviointimenettely**Hyvinvointialueen arviointimenettely*

Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten

Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen

turvaamiseksi tarvittavista toimista. Lisäksi arviointiryhmän on käsiteltävä *hyvinvointialue- ja maakuntajakolain* 6 §:ssä tarkoitettu ehdotus hyvinvointialueen muuttamisen vireillepanosta. Aluevaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpide-ehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat aluevaltuuston päätöksiä toimenpiteistä. Toimenpiteistä raportoidaan neljännesvuosittain osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä 13 a §:ssä tarkoitetussa neuvottelussa. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella. Hyvinvointialueen on saatettava selvitys valtiovarainministeriön tietoon tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä.

Valtiovarainministeriö päättää arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten ja aluevaltuuston päätösten perusteella *hyvinvointialue- ja maakuntajakolain* 8 §:ssä tarkoitetun aluejakoselvittäjän asettamisesta selvittämään hyvinvointialueen muuttamista. Ratkaisu aluejakoselvityksen tarpeellisuudesta voidaan tehdä myös uutta arviointimenettelyä käynnistämättä, jos toimenpiteet eivät ole toteutuneet ja 123 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät.

palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimista. Lisäksi arviointiryhmän on käsiteltävä *hyvinvointialuejakolain* 6 §:ssä tarkoitettu ehdotus hyvinvointialueen muuttamisen vireillepanosta. Aluevaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpide-ehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat aluevaltuuston päätöksiä toimenpiteistä. Toimenpiteistä raportoidaan neljännesvuosittain osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä sekä 13 a §:ssä tarkoitetussa neuvottelussa. Toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella. Hyvinvointialueen on saatettava selvitys valtiovarainministeriön tietoon tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä.

Valtiovarainministeriö päättää arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten ja aluevaltuuston päätösten perusteella *hyvinvointialuejakolain* 8 §:ssä tarkoitetun aluejakoselvittäjän asettamisesta selvittämään hyvinvointialueen muuttamista. Ratkaisu aluejakoselvityksen tarpeellisuudesta voidaan tehdä myös uutta arviointimenettelyä käynnistämättä, jos toimenpiteet eivät ole toteutuneet ja 123 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 27 ja 87 § tulevat kuitenkin voimaan 1. päivänä tammikuuta 2026.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021) 6 §:n 2 momentti ja 7 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Maakuntajako

Maakuntajako

Maakuntajaon muuttamisesta säädetään
hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa.

Maakuntajaon muuttamisesta säädetään
maakuntajakolaissa (/).

7 §

7 §

Hyvinvointialueiden nimet ja alueet

Hyvinvointialueiden nimet ja alueet

*Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun
hyvinvointialueen muuttamiseen sovelletaan
hyvinvointialue- ja maakuntajakolakia.*

Hyvinvointialueen muuttamisesta säädetään
hyvinvointialuejakolaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .